

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 6 (396), serie nouă. Miercuri 17 februarie 1999. Preț: 3.000 lei

ROMUL MUNTEANU

În noile configurații socio-politice, intelectualii și artiștii în general au început să fie tratați ca o categorie secundară și incomodă. În nici un caz ca o forță de temut. Partidele s-au servit de mineri, niciodată însă de intelectuali.

CRISTINA ACHERMANN

Nu-și mai aducea bine aminte când l-a văzut pentru prima oară. În orice caz Robert era deja mort. Dar asta era demult, atât de demult, încât, adeseori, își făcea griji că n-o să-l mai recunoască atunci când se vor întâlni pe lumea cealaltă.

DUMITRU PRICOP

Acești țărani, neștiutori de carte, tăcuți, sfioși, multrăbdători, uitați, s-au tot zidit în piatra din Carpați și-n ei murind ne-au vindecat de moarte!

MLAȘTINA PUTREDĂ

Când nu suntem asaltați de reclamații, inoculați pe la diverse paliere și posturi, ne izbim de reclame. Nu vorbim - deocamdată! - de cele infiltrate în undele hertziene și magnetice, ci de acelea planate pe numeroase garduri, uneori, chiar pe panouri înalte și luminoase, ca să ia vederea trecătorilor. Ba și respirația. ♦Un solist care folosește mai mult căile nazale decât coardele vocale, adică vocea lui numai bărbătească nu-i, e trecut pe un afiș drept **Regele cântecului popular**. De ce nu împărat? De ce nu președinte? A, da, regele-i la mîntea multora, mai ales când e gol. Iar acest solist, Ion Dolănescu, nu-i numai gol, ci și sărac: cu duhul. Și, tot cam așa, sunt și aceia care-l asigură în tron, fără a-i evalua cu exactitate noblețea. ♦De curând, s-a furișat în viața noastră un alt post de televiziune. Nu prea are nici o legătură cu mass-media, ci mai degrabă cu trupele NATO. Atomic se numește. Ei bine, să nu pătrundă neobservat în antene, a început o campanie de publicitate, că-ți vine să apelezi la masca de gaze. Considerându-se a fi doar pentru tineri, postul (sau cine-l conduce!) aruncă pe pereți alarme de acest fel: „Moșule mai stai...sau ne lași?”. Înainte de orice, diplomația și academismul sunt punctele tari din programul acestora! ♦Alergici la cultură, patronii postului respectiv îi ironizează pe studiosi. Pe panouri ni se arată un ochelarișt mirat, aproape imposibil de convins. „Frățioare, dacă stai în bibliotecă, nu vezi nimic... Acum e timpul pentru altceva!”. ♦Am înțeles: doar pentru aceia de la Atomic, căzuți în mitocănie și stupidenie, ca broasca răioasă în mlaștina putredă. E tot mai greu să educi anumite grupuri sociale, când suficiența și superficialitatea le sunt tovarăși de drum. Iartă-i. Doamne, că nu știu ce spun!

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul

Cu sprijinul Fundației Soros pentru

o Societate Deschisă și al Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Liviu Crișan (tehnoredactor)

Floriana Gavrilă (culegere computerizată)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,
telefon 659.67.60,

fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 451030121163

Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

putem fi citați pe internet la adresa:

<http://bic.romlit.ro/email/luceafarul@bic.romlit.ro>

SALONUL REFUZAȚILOR

de HORIA GÂRBEA

Totdeauna „salonul refuzaților” este, dacă nu mai valoros, măcar mai incitant decât al acceptaților de către academii. Deunăzi, prietenul meu Radu Sergiu Ruba îmi propunea să tipărim un volum de versuri: „Antologia refuzaților”. În el am intra noi doi, Caius Dobrescu, Marius Oprea, Andrei Bodiu și alți câțiva poeți ai generației noastre, atestați în volumele tipărite, de comentarii și premii, dar refuzați de voluminoasele antologii scoase de curând de Laurențiu Ulici, Marin Mincu și de alții mai mărunți. Iar onorații cititori să ne compare calitatea în răspărul celor cuprinși în cărămizile cu preina.

Ideea nu mi s-a părut rea. Numai că i-am zis amicului:

- Ce-o să ne facem cu toți ăia care or să vină peste noi pe motiv c-au fost și ei „refuzați”?

- Nu, zise Radu, pe ăia nu-i primim. dă-i încolo.

Desigur, inflamați de refuzul nostru, ei își vor face un „salon al refuzaților de refuzați” și apoi unul „al refuzaților refuzaților de refuzați” etc. Orice selecție, cât de largă, duce așa la înființarea unui salon al refuzaților. Ce altceva este „Nobel contra Nobel” al aceluiași Laurențiu Ulici? Directorul **Luceafărului** știe că oricând se pot găsi în literatura română 1000 de poezii excelente și ignorate de el pentru a se scrie un ipotetic „Ulici contra Ulici”.

Tot acum câteva zile vorbeam cu poeta romancieră Simona Popescu despre „liste”. Remarcam că deseori criticii fac „liste” deci fac și, inevitabil, omisiuni. Întâmplător chiar ultimul număr (9-10) din **Viața Românească** atestă că Simona Popescu nu lipsește de pe „lista” prozatorilor postmoderni cum, într-un moment de pesimism, putea să creadă. Dar, nici vorbă, alții se vor fi simțit frustrați că nu apar între aleși.

Dacă trecem peste prima tresărire de orgoliu vom ajunge, împreună cu făcătorii de antologii și de „liste”, la concluzia că în artă nu funcționează automat principiul „dacă doi (trei, patru) te omit, du-te și te... spânzură”. Din fericire omisiile sau refuzații pot rezerva, cât mai trăiesc, unele surprize. Optimiști să fim!

CENZURA, ÎNCOTRO?

de MARIUS TUPAN

Tărim într-o vreme a întrebărilor. Fiindcă există în lume mistere și enigme, tot mai greu de elucidat, dar și mai greu de prevăzut. În literatură, ca și în alte domenii, zvonurile se întretaie, deciziile se intersectează, iar comenzile și ordinele ne vin de unde te-ai aștepta mai puțin. Substantivul din titlu ne poartă cu gândul spre țărâmurii mușcătoare, prezente mai ieri, dar, trebuie să recunoaștem, cu unele dune prezente și astăzi. E adevărat, am scăpat din corecțiile lui Dulea, și orientările Suzanei, de cinismul lui Popescu-Dumnezeu și de tusele lui Burtică, dar ne-am izbit, în perioada post-decembriștă, de cenzura economică. Mai terorizantă, zic unii, decât toate avertismentele postelniciene. Și-această sperietură trebuie privită cu rezerve. Sunt destule metode să edităm cărți și reviste, dacă ne zbatem puțin. Și, ca un optimist (incurabil) ce sunt, depășesc acest prag, pentru a ajunge la ceea ce ne mitralizează - uneori! - cenzura câtorva scriitori. Da, ați citit bine. Ca la stadion, unde mai toți spectatorii devin

selecționeri unici, grație și libertății de exprimare, condeierii inflamați acord cartonașe și avertismente verbale. Neapărat la cărciumă, unde evaluările subiective și partizane sunt în floare, direct, prin viu grai, *Tête-e-tête*, sau prin intermediul circuitelor telefonice. În furia că mica lui ieșire la manifestare n-a fost consemnată, scriitorul tună și fulgeră împotriva unor confrăți, care, cică, s-ar situa su nivelului metroului, ignorând faptul că textele acelea interesează pe mai mulți cititori și, paradoxal, chiar au o anumită tinută artistică. Un altul, să-i zicem N, nu suportă în revistă vecinătatea lui. N-are anvergură, n-are nume sau, pur și simplu, nu aderă la o grupare. Da, domnule N, părăsește ringul, autoritate Z e dispusă să ne onoreze, fie și în trecere. Sigur, dacă nu-i satisfacă cerințele, te înserii automat în lista autorului N. Adică n-ai fler, n-ai exigențe, nu suportă eminențele, n-ai autoritatea unui mare manager. Ești aceste provocări - fiindcă se poate vedea de așa ceva - nu ne opresc aici. Vedea în numărul viitor de ce,

EXTREMISMUL

(HAMLET, DON QUIJOTE, FAUST, HIRAM, MEȘTERUL MANOLE ȘI MIORIȚA)

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

După ceea ce se încearcă în această epocă - începută odată cu Iluminismul și care a schimbat total lumea, a dat noi dimensiuni condiției ontologice umane, dar a încorporat momente de tragic regres istoric - este instituirea democrației, cel mai bine definită de sintagma lincolniană („conducerea poporului, prin popor și pentru popor”), atunci principalul adversar al omului actual este extremismul.

Existența umană înseamnă comunicare; democrație este comunicare socială maximalizată și devenită eficientă, utilă; limitele unui sistem sunt definite de barierele sale informaționale. A aparține oricărei variante a centrului reprezintă situaerea politică la nivelul unei maximum al potențialului de comunicare socială, acolo unde ideile, conceptele, interpretările și propunerile au un vârf al calității de a fi acceptate la schimb. Extremismul este tendință autică - un fel de a presa asupra națiunii tale, ori asupra unei componente importante a acesteia, spre a o izola de lume, respectiv de alte grupuri sociale. Orice extremism izolează, așa cum izolează terorismul, aroganța, crima - este adevărat, însă, că nu orice extremism este atât de inabil și brutal; adesea el îmbracă forma unor subtile perversiuni. Întotdeauna extremismul este și rămâne prostie, în sensul de a crede despre sine că poate să treacă drept altceva decât este și că rezolvă ceva, în afara unui beneficiu trecător și penibil, realizat prin imoralitate, indecență, cruzime, împotriva credulității, sau împotriva unor vicii întrucâtva mai reduse, mai puțin grave.

Stabilind că extremismul este autismul unei întregi societăți și autorizare la scară socială, identificarea lui devine simplă și neîndoieabilă; de fiecare dată descoperirile concrete duc la constatarea generalității imense a prostiei și

inculturii, subiacente oricărui extremism. Ce izolează - ori tinde să izoleze - națiunea română, dintre tendințele exprimate de grupuri politice, sociale sau profesionale, în viața noastră publică? De bună seamă, antisemitismul și fobia antiminoritară a unora, excesul naționalist, protoeromismul, convingerea paranoică într-o universală dorință de a diaboliza, condamna ori minimaliza românismul, a altora, paseismul, adinamia și abulia economico-politică. Numai acestea? Din păcate, bineștiutele vicii extremiste sunt cele care, identificându-se ușor, pot fi relativ simplu localizate și limitate, sub raportul provocării dezastrelor. Diversitatea extremismului românesc și astfel, potențialul lui nociv se dovedesc enorm de vaste.

Limbajul abject al unei semnificative componente a presei, minciunile intenționate și calomniile, sau dezinformarea involuntară, zeflemeaua fără sens, comentariul pueril, cenzura exercitată din interior, sau acceptată din exterior, asupra opiniilor, toate acestea contracarate de puține excepții românești, într-o lume în care există „Le Monde” și „Le Figaro”, „The Times”, „New York Times”, „Wall Street Journal”, „Times”, „News week”, „Le Point”, „Le Nouvel Observateur”, „Washington Post”, CNN, Deutsche Welle și BBC; o lume în care limbajul presei va trebui să fie recunoscut indubitabil, cândva drept principala producție contemporană a artei cuvântului, izolează, nu în primul rând România ca stat, ci românismul și cultura română. Funcționează autizant, izolator, levantinismul teoretizat, practicat sau proiectat asupra principiului românesc de existență, antioccidentalismul exhibat din plin și de unde nu ai crede, la stânga și la dreapta politiciii partidice sau de presă, românocentrismul, în negativ sau în

pozitiv - pretinzând pentru România și pentru români fie toate meritele imaginabile, fie toate păcatele și mizeriile, inclusiv persecuția tuturor împotriva noastră. Toate acestea nu sunt decât dovezile de autizare, de lumpen-cultură, de puținătate mintală ale extremismului. La fel sunt folclorismul exacerbant, adesea manifestat pe tărâm românesc, antifolclorismul infanții și penibil, atracția anticurentului, precum excesul de prosărbism - care nu privește meritele marlei popor slav, ci asentimentul unor români pentru o politică inacceptabilă - de filobagdadism, snobismul bizantin în cultură, disprețul arătat poporului, disprețul arătat elitelor. Extremismul românesc este, ceea ce este orice extremism: modalitate inculă, debilă, de compensare a complexelor de inferioritate. Apoi, cum „viciul nu are dușman mai mare decât viciul”, principala opoziție, bătaie, luptă, pâruială se desfășoară între extremiști și extremiști dar, precum în cazul lumii, prinsă altădată între comuniști și naziști, stupiditățile extremismului românesc se descarcă asupra unei națiuni al cărei principiu de viață este, de acum, contrastis spre a nu se confunda, ni se spune recent, cu acela al „sado-masochistului Manole și căcărezei Mioriței”.

Despre personajul lui Cervantes s-a scris eseu „Don Quijote și destinul culturii europene”. Cum ar putea fi calificat, pe o asemenea bază, tipul uman european, sau măcar spaniol? Este orice spaniol sau orice european un Don Quijote? Este orice englez (sau danez) indecis, frământat și agitat precum Hamlet, criminal ca Macbeth, sau cu Richard al III-lea? Lumea greacă se caracterizează prin incest și paricid, ilustrând generalizat destinul lui Oedip? Germanii sunt predispuși la pacte diabolice, precum Faust - indiferent de ce crede despre aceasta Thomas Mann? De ce istoria tragică a Meșterului Manole și perspectiva sacrificiului Mioriței sunt plasate minor localizant, în spațiul handicapului și nu drept ceea ce sunt - parte a unei mari tradiții, care începe cu legenda Templului și a lui Hiram? Extremismul înseamnă insistența puerilă de a te constitui în excepție, bună sau rea.

Suntem un popor normal, într-o lume normală, adică un popor superb și imperfect, într-o lume superbă și imperfectă - avem parte de un extremism ce totul normal (în interiorul nenorocit al definiției sale), adică abject și incult.

minimax

MINERIADA '99 ȘI SCRITORII (I)

de ȘERBAN LANESCU

Acasă iarăși, după cum prevestește titlul, în cele lăce urmează, mare va fi primejdia alunecării recidiviste într-ale politichiei ce, zice-s-ar, n-are cum încăpea - da' deloc chiar! - într-o revistă dedicată literaturii. Artistică. Erezia este însă prilejuită de implicarea activă a unor scriitori în recenta mineriadă (mineriadă ce mocnește încă), așa cum i-am văzut în după-amiaza mohorâtă a zilei de vineri 22 ian. a.e. participând încolonați la, cum i s-a zis, parcă, *marșul tăcerii* lor pentru a da o pată de culoare „reportajului” de la marș, pe trotuar am văzut gospodine și gospodini dintr-ale căror priviri chiondorăse mi-am amintit banul cu rața și intelectualii. Totuși, într-adevăr, își vine a hodogâni, dedându-te la filosofie, că e semn rău dacă și când ajung scriitorii să mărșăluiească încolonați prin urbe. Scriitorii, prin excelență, fie singuratici, fie participanți la viața socială în cu totul alte forme decât cele, cam primitive, nu-i așa, de masă și de stradă. Sigur, se poate presupune/aprecia că cei care au participat o făceau cumva pe cont propriu și pragmatic, adică pentru informare directă, ca să observe și să simtă nemijlocit, pulsul vieții într-un moment de excepție al *cerității*, dacă nu chiar al istoriei, moment pe care ulterior să-l valorifice prin transfigurare estetică. Dar, deși este plauzibilă și o asemenea interpretare, barem din ce-am văzut și din cite mi s-a părut, altul era motivul participării. Iar atunci (ferindu-mă să pomenesc ceva despre spaime), atunci dară, dacă orice om lucid și onest din România acum a avut după cum și are de ce să

fie îngrijorat până-ntr-atât încât, pe bună dreptate, să iasă în stradă, e greu să nu te întrebi: oare nu s-a ajuns la această situație și datorită intelectualilor între care scriitorii au chiar un surplus de responsabilitate? Au nu cumva, dacă în cei îndată zece ani de când pot să scrie într-adevăr ce vor, cum vor, dacă scriau altfel, altceva, altcumva, nu s-ar mai fi ajuns, poate, la încă o mineriadă și la replica ei cu marșuri ale tăcerii, de altfel atât de puțin potrivite cu firea și condiția scriitorului? Că asemenea întrebări sunt retorice se subînțelege, la fel după cum trebuie recunoscut că în continuarea lor prea multe nici nu mai sunt de spus; decât doar cu asumarea riscului să ajungi la idei de felul celor practicate în interiorul „realismului socialist” scriitorii - ingineri de suflete etc.etc. Cel mult, totuși, te mai poți întreba dacă, harem acum, grație mineriadei, scriitorii care au participat la marșul tăcerii s-au dumirit, în sine, ce (li) se întâmplă, ori încă mai zăbovesc în îndoieli și dileme așteptând să trăiască, pe viu, efectele schimbării regimului politic cu speranța (sau consolându-se?) că totuși n-o fi atât de negru dracu' pe cât se-arată. Dar și asta este la fel o întrebare care iarăși nu duce prea departe. În schimb, însă, în privința celorlalți scriitori, a celor care nu au participat la marș, în privința lor într-adevăr merită să te întrebi de ce n-au făcut-o fiindcă răspunsurile posibile oferă criteriile pentru o tipologie cu deosebire interesantă. Astfel, imediat decelabil, de o parte (și s-ar putea foarte bine spune de o parte a baricadei), sunt cei care n-au

participat în virtutea respingerii de plano a ideii marșului, așezarea pe această poziție datorându-se înțelegerii, din tot sufletul lor sensibil de scriitori, a protestului bieților mineri din Valea Jiului, locul acela unde se-aude vâind jalea viului și, concomitent, firește, concomitent cu fraternizarea minerească fiindu-le proprie acestor scriitori paraponul negru împotriva guvernanților aroganți, vinovați de a fi trimis jandarmii în calea ortacilor pașnici în loc să negocieze de la bun început pacea socială cu Miron Cozma care o fi fiind el un infractor periculos, însă e lider maxim în Vale. Pe îndelete, despre cum gândesc și ce simt (mă rog, ce arată că simt) acești scriitori, o mostră poate fi degustată prin intermediul unora dintre reprezentanții lor cei mai de soi pe care îi adună săptămânal marți noaptea A.Păunescu în studiul postului tv *Antena 1* (postul care, dacă mai era nevoie, și-a dat măsura în timpul recentei mineriade). E un *plezir* să-i vezi și să-i ascuți - cu inserturi de gitară, zdrang-zdrang, ah, oh, muicăzăă ce mă doare, vai, sângele din glia strămoșască pangărită de procleți - cum pun țara la cale și, da' spun pe bune, chiar o pun, pregătindu-se de zor să revină ca să fie ce-au fost și încă mai mult! Pe de altă parte, pentru a întregi tipologia scriitorimii neparticipante la marș, sunt mulți, poate cei mai mulți și de multe feluri cei care, deși n-au fraternizat în sinea lor cu ortacii lui Cozma, ba dimpotrivă, dar nici nu s-au ostenit să iasă în stradă, asemenea de altfel atâtor alți intelectuali. Explicațiile posibile în acest caz sunt multe, unele fiind de fire: faimoasa, barem pentru sociologi, logică a participării la acțiunea colectivă, altele însă, alte motive ale neparticipării fiind de căutat prin *colloane întemecute* ale personalității, dar nu numai acolo.

ÎNVĂȚAREA LUMII

de TITU POPESCU

Mă bucur a avea prilejul de a scrie a doua oară, entuziast, la scurt interval, despre două cărți de literatură ale Mirelei Roznoveanu: romanul *Viața pe fugă* și volumul de poezii *Învățarea lumii*. Amândouă sunt momente de vârf, în amândouă extravertirea autoarei trăitoare în Statele Unite antrenează o morfologie literară de mare interes, trăind înțelegerea artisticului ca principiu energetic al vieții, care inițiază în adevăr. Amândouă argumentează o despărțire analitică, înverșunată și apoi biruitoare, de un trecut - personal, dar și obiectiv - ce purta în el geniul mortificării.

Învățarea lumii (Fundatia Luceafărul, 1998) - carte la care ne referim acum - este recitalul ritualurilor personale de ezorcizare lirică. Ca avatar biografic, care ține de „literatura de sertar”, dar prin accentele conținute și prin aleasa cabrare artistică pe care o etalează, volumul de versuri al Mirelei Roznoveanu este de o actualitate sustrasă etichetărilor cu care ne învață, din mers, istoria. Discursul ei poetic este o formă de identificare a imaginii reale și a celei himerice, căutare în care investeste profunditatea sentimentului ei de viață. De aici se dezvoltă o hermeneutică lirică a portretizării de sine. Toate deschiderile sensibile, emoționale sunt convocate pentru a face acceptabilă inautenticitatea idealității. Răsfrânt în balanța a mii de irizări, portretul este chiar protagonistul liric al întregului recital, înfățișându-ni-se cu o grație a deplinătății dinamitate.

Tatonări emoționale succesive caută identități aleatorii. Izgonită din „azurul parfumat”, poeta face penitența regretului nostalgic: „Mi-e dor de lumina cărnoasă și grea care am fost cu însămi”. Din „capcanele nebănuite” ale trupului, aude cum „ciocane uriașe îmi atacă gingașa piele”. Învățând echivocul lumii, află inevitabila „impostură a dualității”. Dorind să se împărtășească de neproblemată existență a unor „mulțimi fericite”, trebuie să accepte sacrificiul maculării. Răvășirea specifică - „între două cercuri” - amână redempțiunea („buzele ucise de-atâta zăbavă”). Fatalitatea incongruenței sapă „șanțuri reci sub frunte”. Condamnată la o exteriorizare perpetuă, simțirea poetei caută compensator expansiunii cosmice („Universul e brăzdat de brăzările gânditoare/ale trupului meu”). Împușinându-se prin frustrare („nu înțeleg unde sunt și de ce fug toate înspăimântate”), presimte pulverizarea fatală - „boarea mortală a infinitului”. Panica insinuată senzorial („ca un sac plin cu boabe de camfor prins de o sfoară/vurtam spaima legată de gât”) compromite izbăvirea prin „vârfurile tăioase/ale lumii cristaline”. Levitația

purificatoare („Pașii se sprijineau.../de crengile brazilor și găturile clopoșeilor albaștri”) nu poate împiedica o înțelegere pedepsitoare („cu noroi în gură și în plâns”). În esență, împotmolirea în „ceva usturător, încăcios/vâscos simțurilor, mieros auzului”

mirela roznoveanu

este condiția și prețul „învățării lumilor mele”.

La limită, moartea și dragostea își răspund, ca în marea poezie a lumii. Protagonista lirică își contemplă, cu o nostalgie filosofică, în care limitele sunt melancolizate prin reflecție, propriul destin - unde prezentul este al emoției, iar trecutul și viitorul, ale reflexivității. Iată emblema scrisă a acestei stări de răspântie: „Mă privesc între două elipe/-numa zumzetul crud al tunelului lor/inseamnă ceva!/-una părăsită eroic - câmp al lui Marte-/cealaltă întâmpinându-mă sângeroasă/-tu, câmpie a Eleusinelor!”.

Mirela Roznoveanu trăiește într-un mod matern literatura: o acaparează și o supraveghează, o mângâie și o vociferează. O încântă și o îngrijorează. Pentru ea, literatura este un principiu de existență care trebuie trăit total - și o face, asigurându-ne prin toate că nu se poate altfel. Nici egala ei disponibilitate pentru diverse specii ale întruchipării literare nu altceva ne spune. Dacă nu există „scriitor complet”, o completitudine scriitoricească da - și este cazul ei, fiindcă scriitoarea care este are o foame calmă de sine. Acuitatea sensibilității ei se supune - ca și la Blaga - unei prelucrări metaforice, garantând necesitatea estetică a

actului creator. Transmisă, ștafeta maternității coagulează presimțiri și regrete, dar lamento-ul de fond se ridică în țevile subțiri ale cântului: „la-mă în poala ta/mamă Marie./și cântă-mi și leagănă-mă sub nucii curții noastre./Și dă-mi dimineața o cană cu lapte./seara, puțină speranță cu stele./și pune-mă să plivesc straturile cu roșii/sau să depăn, dacă vrei tu, lâna de aur”.

Cântecele din sumar aduc o asprime autoconfesivă încrustată în imagini mai tari, aproape ostentativ mărturisitoare („Am dăruit ani grei cui vrei și cui nu vrei/cu pierderi din eele mai alese./mi-am furat, ca un ucigaș de rând./hohotul de răs și pasul săltat de căprioară”). Trăirea în cânt a răvășirii aduce firesc atingere la destin. Înfiorate presimțiri ni-l aduc în preajmă („Cu pielea stelară ne vom înveli atunei/în culcușul pământului fericirii/pentru totdeauna”) și certifica gâlgăirea în risipiri a eroinei, punându-și generozitatea să întrebe: „mai are cineva nevoie de ceva?”, îndemnată temperamental de a-și plebeiza „coroana împărătească”.

Ciclul *Revelațiilor* se întemeiază pe „un mod sarcastic de a sugera splendoarea existenței”. Ele împart, deci, accente în calificări ale simțirii ulcerate: „ploaia noastră - iluzorie deschidere spre fericire”, „de ce rugul de mure mă lasă să-l culeg cu ironie?”, „îmblânzirile se retrag/mistuinându-mă”, „mă acordez neînecat la o esență din care înțeleg prea puțin”. „povara iubirilor trecute./persistența lor cenușa penibilă”. „Magnificul instinct resentimentar” face versul cabrat pe un depozit de șovăiri regretate. De aici curge nostalgia dependențelor revoluate: „Încât să fiu în stare, cu iubire./De tine să agăț, nefericire”. Și totuși, învățând din lecția simplă a elementelor *principiul meduzei*, recitalul liric se încheie pe acea silabă accentuată a vieții care este activismul regenerativ („Mișcă-te harnic în valul ce-l simți că te duce./În sensul acela găsești începutul/norocul și viața”). În elizie: vieții „soarbe-i infernul, trăiește-i narcoza”.

Poate semnul artei autentice este calmitatea. Poezia Mirelei Roznoveanu urcă pe țevi purificatoare, la palierul unde patima se preschimbă în conștiință și întâlnește filosofia (crediința). Acolo curge un râu prețios, cu ape egale și pline, antrenând dar și convertind reziduurile în estetic - în scelpiri, încântări tactile, emisii emoționale, tangente înfiorate, o calmitate plină, de sorginte clasică, detectabila pe întreaga durată a fiecărui text liric. Alonja sensibilității ia uneori forma atât de patetic-seducătoare a perioadei lirice („Carnea asta - abur îngeresc/lumină grea pietrificată./gând pur și cald catifelat./o, voalul de mircasă al sufletului meu/minunea albă a universului adunată șovăitor/de prin unghere/și picurată de razele scotocitoare ale stelelor./grâul pentru pâinea zilnică a lui Dumnezeu/- mă doare de azi dimineață”).

O nobilă conștiință de sine convertește în valori de expresie inventarul dulcilor frivolități.

CĂLĂTORIE LA CAPĂTUL CĂRȚII

de IOAN STANOMIR

Vestitorul lui Dan Perșa (Editura Albatros, București, 1997) nu poate fi citit ca un roman în integralitatea lui. Motto-ul decupat din *Istoria Ieroglifică* e un avertisment adresat cititorului, ceea ce va urma va fi o succesiune de măști, un joc al aparențelor; pentru a ajunge la sensul ascuns, trebuie să treci de porțile ieroglifelor, să ai temeritatea de a rezista exploziei de imagini. Dincolo de remarcabila precizie a construcției narative, textul lui Dan Perșa fascinează prin imaginația poetică disciplinată de un simț al proporțiilor. Deși „roman”, Vestitorul poate fi citit ca un poem în care vizionarismul e potențat de autoironie.

Prologul romanului propune, așa cum indică subtitlul, o teofanie - referirea la glavit și Petrache Lupu e transparentă. Ciobanul Petrache, prin primirea lui Dumnezeu (Moșu) își schimbă statutul, devenind un vestitor, purtător al cuvântului sfânt pe Pământ. Scena inițiativă clasică e subminată: în locul profetului sigur pe sine, încrezător în propria lui capacitate de persuasiune, un profet ezitant, privilegiind întrebarea: „Da! ce pustia să vestesc? Măcar de mi-ar fi spus Moșul, că doar pentru asta a coborât din țării. Dar dacă nu mi-a zis - își spuse Petrache - înseamnă că eu știu ce este de vestit!” (pag. 10).

Scenariul vestirii se intersectează cu cel al minunii așteptate: Vestitorul ajunge într-o comunitate cerând pe un ton imperios minune. Printre cei care-l ascultă pe Petrache predicând se află Autorul (un personaj destul de insistent, pe care-l vom mai reîntâlni) și nenăscutul Emil Cioran. Senzația de parodie controlată atent domină textul. Autorul dialoghează cu Cioran asupra istoriei: „Cronicar fără salvări, trebuie că mă aflu și eu printre dâșii, în mulțime, de ce nu știu toate acestea și îi șoptii lui Cioran: - Aș fi vrut ca aceste întâmplări să se fi petrecut în Sibiu ori pe aproape, leat una mie și niscaiva decenii, dar uite că nu se poate. - De ce! - întrebă el. Doar nici la Scăeni n-ai fost în veac! - Adevăr grăiești - am răspuns. Dar nici la Maglavit măcar nu le puteam pune, deși nici pe acolo nu mi-a călcat piciorul. - Așa e cu Istoria, domnule. Încurcă rău. Ți-o spun eu, care sunt deștept de crăp!” (pag. 15).

Periplul Vestitorului începe - o călătorie a cărei particularitate este aceea de a traversa un timp aglutinând trecut, prezent și viitor. Abia ieșit din mijloc de secol XIX, călătorul va descoperi comunismul și va fi convins să se înscrie în colectivă, doar pentru a fi aruncat într-o groapă comună apoi. Profetul lui Dan Perșa traversează timpul dus și întors, în căutarea propriei revelații.

Dincolo de avatarurile Vestitorului, se află nivelul unui „roman istoric”. Pretextul istoric, verificabil documentar, e dublat de o exrescență onirică, ducând la un efect de obscurizare vizionară. Punctul de pornire e oferit de experimentul fourierist al falansterului de la Scăeni, desfășurat pe moșia lui Emanoil (Manolache) Bălăceanu și inspirat de Teodor Diamant (o apariție fugară în roman). Fire romantică, sfidând tabuurile timpului - își va dezrobi robii țigani și se va însăși el însuși cu o țigancă - boierul Bălăceanu va iniția un experiment socialist-topic în Muntenia de abia ieșită de sub cupația rusă. Ficțiunea își ia libertățile ei față de pretextul documentar, prozatorul supunând timpul unei torsioni sfidând cronologia. „Nu există anacronisme” exclamă abulicul Manolache - într-adevăr, romanul e populat de înțele ambigue, apte să traverseze prezentul și propriul trecut sau să plonjeze într-un

viitor făcut vizibil în halucinații.

Conul Manolache e natură abulică, un Oblomov sedus de himerele imaginației sale. Consumat de pasiunea pentru Stanca (ce se va dezvălui mai târziu ca o „zeiță-mamă”, din al cărei corp protector se ivește însuși boierul), el e prizonierul unui eu hipertrofiat. „Viața e vis” - iată leitmotivul punctând prezența acestui personaj hibrid într-un roman prea puțin istoric în accepția tradițională a termenului. Manolache rămâne un experimentator, domnic să coboare în tunelul comunicând cu curile sale anterioare: „Mă pot controla până undeva la o adâncime foarte mare - continuă el. Nu simt emoțiile, așa cum le simte tot omul, nu mă simt stânjenit, nu simt teama. Ei, vezi tu, aici e aici, că dacă eu îmi controlez bine o mare adâncime, miezul insondabil care-mi rămâne, când îi e dat lui să treacă înainte, mă preschimbă într-o altă ființă.” (pag. 30).

Manolache poate fi întrevăzut ca un Dionis decăzut la nivelul oblomovian. Experimentul falansterului nu e decât extensiunea unui joc cu propriul eu; experiențele sale sunt legate de o patologie a sensibilității. Manolache se pierde într-un continuum spațiu-timp, coerența lui interioară fisurându-se. „Sufăr de o cumplită vanitate a cufundării în mine însumi.” (pag. 33).

Scăeniul e un teritoriu modelat după chipul și asemănarea lui Manolache. Trecutul și prezentul sunt simple convenții, anticipările scurtcircuitează cronologia. Nimic nu mai e ceea ce pare la prima vedere. Locuitorii sunt ființe hibride, cu o consistență mitologică. Petre, fostul ocaș apărut la 1834 în Scăeni, e un artifex, un meșteșugar prodigios, ale cărui experimente au ceva din temeritatea căutărilor lui Manolache: o mașină de zburat pe lună plină și alta de măsurat sufletele. Ghiocel, țiganul orb, îndeplinește funcțiunea de oracol al comunității, trecând dincolo de prezent. Ca și Manolache, Ghiocel e parte a unei ființe fabuloase împărțită între trecut, prezent și viitor. El e „aedul” prin excelență, multe din vorbele sale având tonalitatea unei profesii. Versurile lui Ion Barbu au un ecou ciudat în Scăeni anului 1834: „Petre auzi doar atât: Că sufletul nu e fântână / Decât la om, fiară bătrână ... Versurile acestea nu existau pe atunci, când surdul și orbul Ghiocel le-a cântat. Ele s-au născut cu mult mai târziu, dar o dată ce sunt, e ca și cum ar fi fost dintotdeauna” (pag. 29).

Un om al faptei e colonelul Vărzaru, șeful poliției secrete a Domnitorului Alexandru Ghica (un om al faptei trăind în umbră și al cărui profil misterios e desprins din romanele de senzație de mijloc de secol XIX). Ca și Manolache, Vărzaru e capabil de ciudate căderi în timp și se poate bănuși că ceva din el a supraviețuit epocilor, ajungând în Bucureștiul de după 1989 pentru a-l băntui. Refugiat în interiorul protector al casei, Vărzaru se abandonează pasiunilor sale - scoicile ciudate, hărțile vechi dar mai ales dosarele. El posedă capacitatea de a strânge vieți omenești în corporalitatea lor fragilă. Vărzaru rămâne un arhetip, după cum scena arderii dosarelor încastrează una dintre imaginile cele mai reușite ale romanului. Arderea dosarelor e un ritual perpetuându-se până astăzi, anonimitatea conspiratorului nutrinându-se din această perpetuă ștergere a urmelor. Vărzaru are plăcerea nedisimulată a trecerii prin istorie cu extremă discreție, ca un demon de catifea: „O foaie ardea ... Aici se petrece conspirația împotriva lui Ghica Vodă, a lui Grigore Ghica Vodă Bălăceanu ar fi ajuns la tron. Dar nu era vremea, așa am crezut

cronica literară

atunci. Iată aici schița - cu toată situația politică de atunci. (...) Altă foaie ardea ...” (pag. 131). Arderea vieții lui Bălăceanu trădează o vocație demiurgică - focul dosarelor e un mod de a evoca mecanismul genezei. Pe acest om, atât de domnic să rămână „omul din miez, omul tăcut, omul care își tănuiește victoria, omul care nu caută mărire, omul cărui i se închină toți, fără să-i știe chipul” (pag. 131), domnitorul Alexandru Ghica îl va trimite în explorarea falansterului de la Scăeni.

Colonelul Vărzaru are toate ticurile securistului de mai târziu. Jocul cu măști e una dintre marile sale pasiuni și, sosit la Scăeni, își va asuma un incognito polonez. Contactul cu Scăeni va releva o fibră ascunsă până atunci a colonelului - el va mobiliza pe săteni într-o expediție arheologică ciudată, al cărei țel e descoperirea ruinelor unui oraș dispărut (poate Atlantida). Eternul feminin nu e absent, căci sub hainele de militar, în Vărzaru se ascunde un Costache Conachi. Uriașa Aneta, cu un fizic de zeităte nordică, va deveni Zulnia - citatul livresc devine la Dan Perșa o modalitate de potențare ironică. Scăeniul se transformă treptat într-o Curte a Miracolelor și într-un centru al lumii.

Există în roman un personaj mai puțin discret, care nu ezită să iasă pe scenă. Să convenim a-l numi Autorul (el însuși precizează că e cel care scrie acest roman). Unul dintre contemporanii noștri, martor al revoluției și descoperitor al trecutului. Pașii îl poartă acolo unde se află și personajele sale, interpelează pe cititor, îi dă sfaturi pentru lectura propriului roman. Suprema libertate, sugerează personajul scriitor, e de a te abandona ficțiunii. „Tehnica, structurile, raportul dintre dinamica textului și expresivitate, stilistica verbului, toată teoria, toate proptelele sunt fleacuri. Când am înțeles ce e cu noi, am devenit duios: compasiune, regret și dragoste, pentru toată ființarea (...) Iluzia, ficțiunea. Libertatea. E drept că devii liber, când afli că totul e ficțiune.” (pag. 172).

„Totul e ficțiune”. În cosmosul lui Dan Perșa, convențiile temporale sunt abolite de instinctul parodic. Nu mai e nimic surprinzător în faptul că Manolache citește un tratat despre postmodernism sau că bombardierele săgetează cerul Scăenilor. După cum nu e ciudată nici intervenția intempestivă în viața Autorului a lui Vărzaru, devenit cel mai asiduu cititor al romanului pe cale să se scrie. Intrat prin efracție, el își adnotează propria existență cuprinsă în roman. Cele două lumi, de hârtie și de carne, nu mai sunt două universuri separate, personajele putând avea aroganța de a-l face prizonier pe creator. Tabloul e mai mult decât pirandellian - Autorul e supus unui interogatoriu în toată regula de Vărzaru, în propriul apartament (viața e vis?). Colonelul e cel care formulează, e drept mai mult intuitiv, o poetică a romanului: „Vezi, vezi că semănăm? Meseriile noastre sunt morale, dar mijloacele nici pe departe. Eu ucid, tu ironizezi. Eu schingiuiesc, tu satirizezi. Eu acționez, tu fantazezi. Îscoade suntem. Eu mă opresc aici, pe când tuu ...” (pag. 222).

Sfârșitul falansterului sub asaltul dorobanților e o apocalipsă bufă, cu Vărzaru costumat în căpitan de navă. Evadarea sa și a lui Miion Dragomir îi va conduce la întâlnire neașteptată cu Moș Nechifor Coțcariul, rățâcit în drumul său. Misterul persistă, căci Vărzaru va alege să-și însceneze propria moarte, descriindu-și apoi în cronici, cât se poate de ficțional, participarea la conspirație. Autorul însuși mai iese o dată pe scenă, în capitolul final, pentru a trage cortina reprezentației. Jocul e totuși departe de a se fi terminat: „Nu îndrăznesc a spune că aici e sfârșitul, fiindcă multe s-au mai petrecut și încă se vor mai petrece, iar atunci când sunt, e ca și cum ar fi fost dintotdeauna ...” (pag. 275). Geneza biblică a lăsat locul unui icatru de păpuși.

dumitru pricop

Prin urmare, copacii...

Copacii din vis, copacii din ochi
copacii din nume - acum și mereu
cu frunza strigând, cu frunza plângând
cu frunza bătând iadul timpului, greu.

Nu cunosc o altă mai dreaptă chemare!

Din câți înserară surpând somnul meu
cu ochi viforoși răscolind în uitare
nici unul n-a găsit vreo cărare
pe care să fi umblat Dumnezeu...

Ceva ne apropie din depărtare în
depărtare!

Vai, fiara și azi o ascund în păduri
Ea împlinește golul dintre morminte,
Copacii! Copacii din care te furi
atunci când chiar jocul te vinde...

Pădurea - această imensă mirare!

Copacii din vis, copacii din ochi
Copacii din nume - acum, totdeauna.
Și-n urmă, prin urme culeg înșelat
vreascurile care vor aprinde furtuna.

Țăranii

Pe crucea lor e-ntregul deal al lumii,
și-o duc din ev în ev, de când se știu,
cu sânge și cu lacrimă se scriu
în zodiile oarbe ale lumii.

Ei n-au nici ieri, nici astăzi și nici
mâine,
unii îi cred unelte, alții zei,
iar cei mai mulți nici nu mai știu de ei
decât din cărți... deși mănâncă pâine.

Dar ei își văd de brazde, se adună,
în spice, în țărână, în ciulini,
și nasc acolo marile grădini
ce rād în soare și sclipesc sub lună.

Acești țărani, neștiutori de carte,
tăcuți, sfioși, multrăbdători, uitați,
s-au tot zidit în piatra din Carpați
și-n ei murind ne-au vindecat de
moarte!

Jocul de singurătate

Odată... Iarna. Într-un apus de
rugăciune...

Potecile spre părinți ferecate...
Fantasticul joc

al singurătății!

După ce ștergi praful din sânge.

Odată. Iarna...

Trecuseră recruții celor dintâi
avorturi!

Ne împlinim, adică, prin
plecare...

Odată. Iarna... Când spre
temelia casei

îndoliate, brațele - lăcrimând,
urcă grâul

rochia de bal a primei iubite,
femeia

de-acum - statuia laptelui uscat
în dreptul

pruncilor refuzați.

Odată. Iarna, fiecare icoană leapădă
culorile. Și-n

perete rămâne un spațiu pustiu,
trist - ca însăși
dezrădăcinarea...

Calendarul interzis

Eu am citit calendarul acela interzis
îngropat, acolo, în tabernacol

unde fecioarele sacre

se dăruiau, încă,

învinșilor, rătăcitorilor și mai ales

cântăreților bolnavi de lepră

din cauza cuvintelor

încărcate odinioară de fluturi

și de miresme

și de beții astrale

și de munți

așa cum azi

numai lumânările ard

peste cristalul mâinilor

ce-au mângâiat verbele nepângărite

ale Calendarului interzis

Sub porțile tuturor

De aici, unde ochiul închis
în propria-i lacrimă scutură colbul
interior

joc veacul de pagini incerte

după cum pașii au mers prin noroi,
prin nisip

ori prin moarte.

Marii nefericiți odată cu sângele
deschid sanctuarele.

Cavaleri rătăcitori! numai

caii le pot povesti

bătăliile

Rănilor lor adânci

sunt ca uitarea

le pot înțelege numai apostolii...

Cântecul se deschide singur

ca florile cerului

și poate descifra

oracolul

Gropile nu-s prea adânci, e ușor

să-ncerci rădăcina,

poți povesti lumile zăvorâte

căci odată cu strigătul

marii nefericiți și-au scris

Calendarele...

Zodiile albastre clatină stele-n adânc,

în dreptul numelor părăsite

fără vreme

sub porțile tuturor.

Oracol

Cum să uit cutremurul aștrilor
vestindu-mi venirea?

Ca o binecuvântare a Tainei!

Fiindcă o singură oară

Cosmosul împrumută sufletul
pruncului

spulberând pulberea.

Învingători tot o singură dată;

asupra genunii.

Oracolul

sacrificându-Te numai!

Nu Oedip e orbul ci orbul e Oedip.

Iată ce ar trebui să învețe

stăpânii turmelor

de o trecere

printre veacuri!

Fără memoria aștrilor din adâncuri!

În decursul anilor trecuți, atunci când N. Balotă nu se mai afla în țară, eram întrebati despre el cu acea curiozitate justificată a tinerilor, cam cum este, ce fel de om este? Și le răspundeam invariabil:

- E un om care, dacă stai de vorbă o oră cu el, te face să râzi cel puțin o oră și jumătate! Adică ai de ce te amuza, amintindu-ți multă vreme de acea conversație.

Am început cu asta nu pentru că aș vrea să fac (în derădere) din ilustrul cărturar, autor al recent publicatului Caiet albastru un fel de bufon într-o tristă conjunctură, un personaj comic - deși în societatea românească stăpâniță de bezna comunistă existau asemenea oameni, cu un rost mai adânc decât se crede, cu rolul și eroismul lor. Nu, Doamne, ferește! N. Balotă, contraziind prin toată fibra și celula sa intelectuală tipul convențional al ardeleanului (grecii și grav, temeinic și încuiat dar mai ales „organic”) reușește să exprime, așa zice chiar să afirme o bună dispoziție lăuntrică arareori întâlnită, un fel de imagine a spiritului care nu „animă” lucrurile, nici nu (î)șnește (strömt), cum suna versul gothic, ci se află în firea lor și se ivește în toate împrejurările mari sau mărunte. Niciodată nu mi-a fost dat să recunosc definiția franceză (de fapt, confuzia adâncă din această limbă) a cuvântului *esprit*, buna dispoziție fiind în cazul câte unui purtător o bună dispunere, o bună alcătuire. (E o nuanță în plus, dar hotărâtor deosebitoare, față de cazul plin de umbre și întortocheri al lui N. Steinhardt). Ei bine! Reîntâlnindu-l cu ocazia „lansării” cărții sale, care începuse să-mi fie cunoscută fragmentar, l-am auzit spunând, fără ca eu să-l fi întrebat lămurit, că era foarte normal ca regimul comunist să-l închidă, să-l osândească, să-l persecute! Chiar dacă nu ar fi făcut nimic (pretextul în epocă era că ai avut „discuții dușmănoase”) tot ar fi fost trecut în rândurile inamicilor invizibili, dar foarte temuți. Represiunea era oarbă și urgentă, preventivă și indistinctă; dar avea mult mai mari șanse de a cădea victimă un intelectual de formulă umanistă decât un matematician, un om cu un trecut politic decât un indiferent sau un apatic, un ins de origine „burgheză” decât un băiat de cazangiu. Trebuia eliminat sau neutralizat un numit tip de om, presupus.

Regimul și-a fabricat victime, și le-a căutat, nu s-a mulțumit cu ceea ce-i oferea societatea deformată, umilită, terorizată, dar nu complet nimicivă. Cei „scăpați” până una-alta se adunau, vorbeau, comentau, schimbau idei și întrețineau proiecte, fie ele și iluzorii, în perspectiva unei oarecare reveniri la normalitate. Faptul acesta reiese mai bine în perioada care a urmat Terorii, aceea de după moartea lui Stalin, pe care din nefericire Evenimentele din Ungaria o vor marca grav la un moment dat. Suntem, așadar, după Conferința de la Geneva, în care mulți își pusese speranțele, chiar și după noua capitulare a Occidentului în fața pretențiilor imperialismului rusesc; abia mai târziu se vor spulbera toate nădejțile, dar, cu toată represiunea care va urma, anumite schimbări în politica și structura Partidului se vor dovedi adânci, ireversibile.

Dezghetul cultural continua foarte lent și bine supravegheat, atmosfera devenise mai respirabilă, în manifestările oficiale se simțea o oarecare deschidere spre Occident, o relaxare a rigidității. Un adevărat intelectual nu se putea nădărnici cu toate aceste amăgiri și surrogate; pentru a subzista, el trebuia să pună în continuare Istoria între paranteze, căci aceasta

ÎN INFERNUL UNEI EPOCI

de ALEXANDRU GEORGE

nu te soma la acțiune, ci te silea prin apelul „mobilizator”, nu-ți pretindea în fapt o participare, ci intrarea și mișcarea în turmă.

Personalitatea perfect cristalizată în jurul vârstei de 30 de ani a tânărului intelectual Nicolae Balotă era una ireductibilă; omul nu era caracterizat printr-un negativism obtuz, nici nu se opunea realității (care în concepția sa filosofică nu era ceva de lepădat), ci îi opunea totdeauna ceva, avea pentru orice înjunctiune o opinie proprie, avea pentru orice atac un scut de apărare. Știu prea bine această situație pentru că am trăit-o și eu: dacă erai silit să capitulezi în fața Răului, nu trebuia să te limitezi la a încerca Binele, trebuia ceva mai mult: să-ți apropriezi Adevărul. Căci regimul venea și cu ispite, nu doar cu amenințări și hâte neduroase; trebuia să posezi și să nu-ți lași să ruginească armele intelectului, să posezi o informație, un exercițiu al replicii. În spațiul intelectual în care putea să-și desfășoare activitatea tânărul N. Balotă, răul maxim era Minciuna. Și pe ea nu trebuia doar s-o eviți; adevărata rezistență, fie ea și pasivă, conținea o opoziție de ordin cultural.

Tânărul ardelean descindea în Bucureștii anilor '54-'55 cu o formație oarecum ciudată, teologico-filosofică, dar oricum la antipodul celui pe care o preconizau și o foloseau comuniștii. În afară de studiile sale universitare, el își lărgise mult cultura grație unor imense lecturi, care făceau din el un specialist fără întrebunțare pe moment, dar recunoscut de toți cei cu care lua contact; chiar și Blaga sau Liviu Rusu, foștii săi profesori, dar și Tudor Vianu și Edgar Papu îl considerau un coleg al lor ceva mai tânăr. Pe de altă parte, pe N. Balotă părea a nu-l interesa literatura în primul rând, în tot cazul nu faptul literar, care este totuși altceva decât la *chose littéraire*. Nici vorbă să urmărească ceea ce se publica atunci în câmpul literelor românești. *Gazeta literară* care îi pică o dată în mână este aruncată cu oroare; cel care consemnează întâmplările zilei în jurnalul său pronunță cuvântul „scârbă” în legătură cu toate manifestările literare de atunci, fără excepție, condamnându-le aprioric, ca pe niște simple materiale de propagandă comunistă.

Și desigur că nu a greșit, deoarece bilanțul epocii Terorii este, în domeniul nostru, absolut nul. (Eu am spus-o, la rândul-mi, de atâtea ori, dar cine să mă asculte?). Iar reprezentanții acestei noi intelectualități sunt respinși în termeni duri: încalte, Ov. S. Crohmălniceanu îi apare ca un adevărat monstru. Lui Petru Dumitriu, cunoscut fără voie la aniversarea Soranei Coroamă, i se face o caracterizare nimicoasă. „Gnomul” Beniuc este o cunoștință mai veche, un om de ocolit de la distanță. Cât despre magistria de la Cluj, Alexandru Roșca și Emil Petrovici, campioni ai ticăloșiei, Balotă își blestemă clipa în care a dat peste ei în curtea Academiei și nu i-a putut evita. Câți cititori ai săi de azi vor înțelege „normalitatea” acestei comportări, faptul că așa credea orice cărturar cinstit de

atunci, tânăr sau bătrân.

Din păcate, o anumită cruzime foarte puțin creștină, dar și o explicabilă prezumție juvenilă, îl face să nu distingă neapărat între victime și călăi și să fie, nu o dată, nedrept cu primii, constatându-le starea jalnică în care au ajuns. E vorba de primele sale întâlniri cu Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu, ironizați ca „șomeri”, ca niște umbre dezorientate și vagamente comice, dar și pe tinerii Pavel Chihaiia și D. Hâncu, fără să înregistreze situația de hăituit de către Securitate a autorului *Blocadei*, care supraviețuia în acea vreme ca vai de lume, mai mult ascuns și trăind din expediente. El remarcă peiorativ la toți intelectualii bucureșteni cu care vine în contact carența formației filosofice și teologice pe baze germane, fără a reține că toți „nefericiții” care se deosebeau de el nu se limitau la lecturi franceze și nu erau chiar complet lipsiți de orizont filosofic. Toți cei patru susnumiți au lucrat în taină și impozanta lor operă s-a dovedit cu totul altceva decât demnă de a inspira considerații jalnice.

Așadar, se poate spune că dincolo de fatalul subiectivism al viziunii, Balotă vine cu o adevărată prevenție în judecarea lucrurilor (care-l fac să se exprime cu simțea despre căzutul în obscuritate Ion Chinezu, dar să-l judece grav greșit pe autorul *Versificației române moderne* și pe traducătorul eminent al lui Hamlet. El depășește cu mult nivelul unui „teolog absolut de la Săghiu”, dar ceva din mentalitatea acestuia îi rămâne.

Și apoi ar fi de discutat, pentru originalitatea poziției sale, însăși viața pe care o duce și în care e, de asemenea, împlântat cu toată fibra, precum se dovedea atașat marilor cărți de înțelepciune ale lumii. Omul nu disprețuiește deloc bucuriile vieții, îi plac femeile, ceea ce-l apropie mai mult de Sfântul Augustin decât de Sfântul Toma de Aquino. Nu e deloc un ascet, întreține cu sexul frumos cele mai păcătoase relații și nu s-ar putea spune că femeile l-ar ocoli; cel puțin două relații mai vechi îi întrețin (fără a-i consuma însă) elanul vital și cititorul atâtor opuri de teologie și morală notează despre ele destule observații cinice. Încât, să nu ne mirăm că pagina sa cea mai exaltată nu este inspirată de vreo revelație nocturnă, pascaliană, a unor adevăruri de mare taină, cutremurătoare, și nici de înțelegerea după îndelungi cazne și îndoieli a unui ultim text citit din Husserl; nu, ca este consecutivă întâlnirii cu o femeie frumoasă, actrița Ileana Iordache, pe care tânărul o celebrează într-un adevărat delir liric. Omul atât de pretențios cu lumea bucureșteană, căruia Ateneul i se pare în primul rând urât, iar Palatul de la Mogoșoaia un monument mai degrabă mizer, poate acum să se bucură extatic contemplând un produs al aceleiași societăți, fără însă a-l trece în contul doar plin de păcate al acesteia.

(va urma)

PICĂTURA CHINEZEASCĂ

de DENIS LAZUR

Mourtea este doar o formalitate.
(M.P.)

Denis se așază în pat. Cristina dormea cu ochii închiși, respirând liniștit. Pleoapele îi căzuseră grele încă de când se pusese în pat, iar asta se întâmplase în jur de ora unsprezece, după ce Denis sosise însoțit de șeful Poliției din Hotaro, Tom Ștefin. După ceea ce văzuse și, mai ales, după ce-și amintise, era de așteptat așa ceva. Somnul o mângâiasse ușor, gădilând-o pe la gene. Petrecuse cel puțin zece minute - dacă nu chiar mai mult - amintindu-și mai bine (mult prea bine) întâmplarea de mult apusă. După aceea Moș Ene își făcu apariția, necruțător ca totdeauna.

Soțul Cristinei se pregătise pentru culcare pe întineric. Razele lumini ar îi trezită din somn, și era păcat. Arăta ca un înger izgonit din Rai. Cu părți bune și părți mai puțin bune. Totuși, părțile bune dominau fără doar și poate asupra celor urâte. Apoi se cuibări lângă ea. Sub plapuma era cald. Era plăcut. Nu se compara cătuși de puțin cu crivățul de dincolo de pereții de cărămidă pusă una peste alta prin anii șaizeaci.

Nu reuși să adoarmă. Imagini macabre îi reveneau în fața ochilor imediat ce-i închidea. Peisaje ce te îngheață. Priveliști care te duceau cu gândul la cele mai teribile închipuiri ale unei minți bolnave. Imediat îi deschidea înspăimântat și râsul din greu. De parcă i-ar fi luat cineva o piatră de pe inimă. Mai rău, de parcă i-ar fi luat cineva o întreagă carieră de marmură de pe suflet. Se uita câteva momente în tavanul alb. Cândea la ce avea de făcut în ziua următoare. La care va fi următorul pas al lui, sau, poate, al criminalului.

Nu are rost să te contrazici, spuse vocea miștii, știi bine că nu există un criminal. Nu înțeleg de ce te încapățânezi. La fel cum ai făcut când ai fost mic. Nu, cu vreau mamea. Nu-mi trebuie una nouă, eu o vreau pe a mea. Ai rămas același. Neschimbător. A sosit vremea, pentru numele lui Dumnezeu, să-ți deschizi odată ochii! Ieși din lumea viselor!

Apoi Denis se resemna, uitându-se pe fereastră. Mult nu vedea, însă doar ideea că acolo poate, și există ceva îl făcea să se liniștească. Cel puțin pentru o clipă. Zgomote ciudate pe care nu reușea să le atribuie nici unui animal sau nici unui fenomen se auzeau. În mintea lui apele tulburi ce se revărsă în torrente după o furtună devastatoare își croiau albia tot mai adânc. Gândurile îi erau încoțșate. Lumea nu mai părea logică din nici un aspect. Până și tic-tac-ul ceasului îl făcea să se întrebe: Oare sunetul ăsta ce-o mai fi? De undeva, de departe, se auzea un cîrîpît estompat urmat apoi de ecou. După ce ecoul se pierdea în vreo scorbură scobită prin vară aceluia an de o ciocnitoare în căutare de larve, sau poate construită cu scopul de a servi drept acoperământ pentru zilele ploioase (Zile Pișciatoase, cum îi plăcea lui Denis să le spună), după ce dispărea, Regele Nimic era din nou tăcerea. Niciodată nu-și dăduse seama cât de înspăimântătoare poate fi liniștea. Niciodată. Însă acum aflase. O simțea pe propria lui piele. Nimic altceva nu l-ar fi speriat mai mult decât năutul acela sonor. Poate doar pentru că omul are în instinct un simț al sunetului. Care încearcă să capteze cu orice preț, să scormonească până în străfundul Universului doar pentru a percepe un sunet, fie el cât de slab. Așa se face că urechile lui Denis erau permanente ciulite. Pavilioanele păreau două antene mari de recepție, încercând să nu lase nici un post de televiziune fără un loc sigur în memoria televizorului la care sunt conectate. Aidoma unei pisici ieșite la vânătoare, urechile - apoi, încetul cu încetul, și ochii - sfărtecau absolutul în căutare de un „capăt”. Capătul fiind identificarea puținelor zumzet ce-i ajungeau la „antene” apoi transmise cu aceeași fidelitate la „televizor” pentru a fi decodificate. Însă această operațiune părea imposibilă. Poate s-o fi stricat aparatul de recepție! Nu. Era sigur că adevărata daună se afla acolo, înăuntru. Între pereții cutiei craniene. Una dintre micile celule cenușii făcuse scurt-circuit, de la ea pornind un adevărat black-out total. Sigur asta e problema. Reparația va costa cincizeci de mii de lei, domnule Lazur. Atât de mult? Da, trebuie să înlocuiești celula defectă. Asta costă mai mult.

Bine, dar să faci o treabă bună!
(INCETEAZĂ!!)

O lua razna cu siguranță. La comanda subconștientului cele două voci amicale se stinseseră. La fel ca restul zumzetelor din atmosferă. Tehnicianul plecase la viitorul client. Probabil unul care avea mai multe celule cenușii în stare de repaus. Iar el... el reveni în realitate. Cel puțin așa părea. Pentru prima dată realiză că era cu adevărat tic-tac-ul acela săcăitor. Apoi recunoscu cu ușurință cîrîpîtul ce-i picura în auz. Dar mai era un sunet pe

care... ei bine, pe care nu-l înțelegea. Semăna cu sunetul făcut când cineva își rupe un os, posibil clavicula. Și totuși... Ce era mai rău era că sunetul se repetase de când se băgă el în pat. Doar că el acum îl auzea. Cine știe de cât timp era acolo?

Să merg să văd ce e?

Nu prea avea chef să se ridice din pat. Căldura îl cuprinsese, odată cu ea venise și lenea, înecșată bine în moleșcă. Bătrânelul cu părul alb ca neaua care nu are ce face seara decât să își târșăie piciorarele de la un copil la altul pentru a le presăra nisip miraculos în ochi, trecuse de mai multe ori și pe la el. Moșulică încercase în zadar să-l farmece cu nisipul somnului adânc; Denis era un bărbat puternic, care dacă nu voia ceva nu mai putea fi scos din ale lui. Mai mult ca sigur că o contribuție destul de importantă o avea și *nessul* pe care-l băuse. Poate că și obișnuința pe care o dobândise, așa-spusul său metabolism îl ajuta. Niciodată nu mai putea dormi dacă trecuse de ora douăsprezece noaptea. De mic copil obișnuise să stea până în crucea nopții să se uite la televizor, cu toate că pe atunci programul TV nu ținea prea mult. Însă cât era emisie, micuțul Denis nu-și dezlipia ochiișorii lui albaștri de pe ecranul alb-negru al televizorului SIRIUS-208 pe care-l cumpăraseră părinții săi cu bani grei. Obișnuința crescuse odată cu el. Ceca cel bucura uneori - mai ales în ultimele luni. Logica era destul de simplă: Dacă nu mi-e somn, nu dorm; dacă nu dorm, nu am vise; dacă nu am vise, totul e bine. Și pentru Denis era destul.

Poc... poc... cranț... poc!

Ce naiba o fi?! Totul are o limită, spun oamenii care se țin cu seama la cap. La fel gândea și Denis, cu toate că el nu se considera unul dintre ei. Poențutul devenise insuportabil. Metoda Picăturii Chinezești - cel mai cumplit fel de tortură cunoscut vreodată. Ajungeai la nebunie cu siguranță. La orele de psihologie pe care le luase la școală - nu fuseseră prea multe - învățase că modul cel mai sigur de a duce o persoană cu sorcova este de a-i repeta un lucru - nu neapărat un cuvânt; o onomatopee inventată pe moment e de ajuns - până aceasta dă simptomele scontate. Nici nu e nevoie să i-o repeți întruna, ajunge pentru jumătate de oră, poate chiar o oră. Restul se face de la sine. În curând îl vei auzi spunând cu gura lui aceeași onomatopee, în același fel pe care l-ai spus tu. Asta se numește înuculare. Poc... poc... cranț... poc!
(poc... poc... cranț... poc!)

Fir-aș al naibii, da' chiar înnebunesc!, își spuse el și pentru un moment avu senzația că o pronunțase cu voce tare. Un gând îi fulgeră mintea, luminând-o puternic. După puțin timp se auzi și tunetul - sub formă de propoziție coerentă cu înțeles revelator.

Cum de nu m-am gândit până acuma!

Ideea era cu adevărat năstrușnică. Lui așa i se părea. Stătuse tot acest timp așezându-l la tehnicianul micilor celule cenușii, la Metoda Picăturii Chinezești, la orele de psihologie care nu-l ajutaseră cătuși de puțin în a înțelege modul independent în care gândește afurisita lui de minte, și nu se gândise la acest... la lucrul acesta banal. Nu încercase să identifice de unde provine sunetul. Crezuse că vine tot de afară, împreună cu trilul păsării care pierise, făcând loc pocănitului.

Acum că se gândea, o bănuială tot avea. Dar nu-i plăcea deloc. Nu putea să fie posibil. Asemenea lucru nu se întâmplă în lumea reală. După aceea îi veni o altă idee: poate că totuși venea de afară. Probabil că venea de dincolo de pereți și avea legătură cu gândul anterior. Era probabil, o creangă ciupelită de frunze, cu seva aproape înghețată și fără destule substanțe nutritive pentru a prepara alta, suflată de vânt și lovea în geamul de la camera în care se afla Ed. Asta trebuia să fie. Ce altceva era posibil? Camera era închisă. Nimeni nu intrase, nimeni nu ieșise de acolo. Era doar Ed. Mort. Geamul era închis iar după câte-și amintea el - și învălmășeala care risca să se înnee în torent - se adevărata un copac în apropierea casei. Însă nu atât de aproape încât să poată atinge cu o ramură geamul. Poate că nu-l ducea mintea în acel moment! Auzise de ștergerea memoriei, de amnezie parțială. Credea că acesta este cazul său. Avea o amnezie parțială?

Poc... poc... cranț... poc!

- Trebuie să merg să văd, mormăi el în barbă după care se uită la Cristina să se asigure că nu o trezise. Ea dormea în continuare cu aceeași expresie serafimică întipărită pe față.

Dădu plapuma la o parte și ieși din pat strângând din dinți. Căldura pierise. Instalația de încălzire nu mai funcționa; nu avusese destul timp să se îngrijească și de cazanul din beci. Își trase un capot pe el, îi legă cordonul și păși încet afară din cameră.

Coridorul, ca un vagon dintr-un tren personal, era întunecos. Ochii lui ca de pisică reușeau să vadă atât cât să nu se împiedice de cine știe ce. Urechile ca de lup sesizau apropierea de sursa pocănitului. Carpeta cu Răpirea din Serai de pe perete, deasupra căreia se afla steagul tricolor al României, părea fosforescentă. Luna care strălucea deasupra seraiului, înconjurată de stele mici și albe, strălucea. Calul alb al unuia dintre răpitori emana o ușoară lumină, de asemenea. Denis nu putea să vadă în detaliu chipul fetei, dar știa că aceasta inspira frica, dar și bucuria.

Ajunse în fața camerei. Pavilionul urechii se aplecă spre gaura cheii și captă acele poc... poc... cranț... poc-uri.

La dracu', se răsti el în gând, n-am cheia!

Singurul lucru care rămânea de făcut era să meargă înapoi în dormitor, să găsească cheia în buzunarul pantalonilor de blugi, să vină înapoi în fața ușii, să vâre cheia în broască, să o răsucească, să deschidă ușa și să vadă ce se întâmplă. Dar mai era un lucru pe care l-ar fi putut face. Ar fi putut la fel de bine să se întoarcă în dormitor, să se bage înapoi în pat, să tragă plapuma, să se încălzească la loc și să uite de incidentul acesta.

Aici se punea altă problemă: Avea el de gând să stea să-l săcăie sunetul din nou?

Metoda Picăturii Chinezești!

Nu. Cu siguranță, nu. Prima variantă era cea mai acceptabilă. Avea să rupă creanga și să o arunce cât colo. Apoi se va întoarce la loc în pat și poate va adormi cu gândul împăcat.

Zis și făcut. Execută Planul A cu exactitatea unui ceas nemțesc până la un punct. Ușa. Stătea cu cheia în mână neștiind ce să facă. Nu voia să vadă din nou chipul umflat al lui Ed. Nu dorea să-i simtă mirosul puturos. Nu dorea nici măcar să știe că se află din nou singur cu el în cameră... în toată nopții. Era doar 3,55. Soarele avea să răsăriră abia la ora șapte și câteva minute. Chiar nu voi rezista până în zorzi?, se chestionă Denis speriat până la Dumnezeu.

Ține minte, ești un om de aventură, sporovăie ceva în interiorul său. Și un om de aventură nu crănește niciodată. Orice-ar fi! orice-ar fi, orice-ar fi, orice-ar fi...

Vocea se stinse cum flăcările mistuitoare sting când mușcă din apă. Oricum, avea dreptate și undeva; nu numai un om de aventură nu dă îndărăt nici un „om de rând” nu o face - cel puțin în cazul în care nu este laș.

EVANGHELIA DUPĂ EVERETT

de SORIN COMOROȘAN

*Nu oamenii ucid, ci ideile în care cred.
Pe vremea aceea, Dumnezeu nu
renunțase la eleganță în acțiunile vieții și
totul avea stil, până și omorul.*

De când mă știu, m-a atras fața nevăzută a lumii. Am privit mereu fascinat... *dincolo*. Îmi amintesc și-acum de ziua în care am predat studenților mei, la seminarul de teorie, modelul lumilor paralele al lui Everett. Este un model riguros, tehnic, cu o matematică aridă, elaborată, așa cum sunt numerele când se înșuie la fundamentele știutului. Ecuațiile mergeau din cretă albind tabla. Mă străduiesc să caut povestea pe care numerele, de obicei, o ascund, priviți funcția de undă, le-am spus, e ca un șarpe ce se strecoară prin realitatea care încă nu s-a născut, apoi, zeii trimit un trăznet, un bolovan... știu eu... ce se prăvălește și strivește unda, iar din colapsul ei apare o fărâmă de lume, dar șarpele nu vrea și se strecoară din fărâma realului pe care l-a zămislit, insidios, *dincolo*, și-acolo se furișează printr-o lume ce nu-i a lui, până ce zeii îl omoară, transformându-l în umbra fărâmei de lume, de aici. Privesc îngândurat tabla cu ecuații.

„Umbra lor”, mă întreabă un student, „trăiește acum pe-o altă tablă, *dincolo*?”

„Desigur, dacă modelul este consistent cu realul. Un alt visător, Bell, a scris într-o noapte de insomnie, o ecuație care ne spune că această lume ar putea să fie”. Ochii studenților scilipse precum ochii pisicilor în noapte. Tinerețea a fost dintotdeauna victima visului.

„Cum se ajunge *dincolo*?”

„Trăim într-o uriașă sticlă al cărei gât este mult prea strâmt pentru noi”.

„Atunci, nu vom putea pleca niciodată *dincolo*?” Am simțit cum toată speranța din anii lor cruzi atârna de-un cuvânt al meu. Bătrâne Orb, tu m-ai învățat să mă feresc de vorbele mari; oricum, cuvântul niciodată nu-mi surâde nici mie.

„Pe la începutul secolului al XI-lea”, le-am spus, „trăia la gurile fluviului Si-Kiang, în urmașii din Ako, împăratul Takumi no Kami. Era un visător, dar și un luptător, pe care-l căneau de dușmani șase sute de junci de război și zece mii de piraiți ce urcaseră pe gurile

fluviului. Împăratul visa la fața nevăzută a lumii, povestită-n nopțile fierbinți de vraciul Kira Kotsuké no Suke.

„Cum se ajunge *dincolo*?”, l-a întrebat împăratul.

„Acolo te conduc sufletele celor care cunosc celelalte lumi”, i-a spus vraciul, „doar ei pot fi *Călăuză*”.

„Și la *Călăuză* cum se poate ajunge?”

„La început i se oferă *Călăuzei* o fecioară, apoi, într-o noapte cu lună plină, *Călăuzu* este scuipată și huiduită, iar un sobor îmbrăcat cu veșminte albe, cu glugă neagră pe capul ce privește doar prin două tăieturi oblice, o arde pe-un rug ridicat din crengi de brad”.

În noaptea aceea, în patul lui Kira Kotsuké no Suke s-a strecurat o tânără sclavă. Carnea ei fragedă i-a înfrânt înțelepciunea. Dimineața, când sclava plecase, vraciul descoperă pe așternut pata de sânge.

Au trecut zile și nopți în care împăratul a ascultat povestea lumilor de *dincolo*. Apoi, când luna și-a rotunjit fața, vraciul a fost huiduit, scuipat și dus la rugul de crengi de brad. Un sobor îmbrăcat în alb, cu glugile negre pe cap, a oficiat slujba.

Studenții au rămas tăcuți, în acea tăcere ce transcende lucrurile, dar ochii le scilipeau, precum ochii pisicilor în noapte.

În noaptea aceea, cineva mi-a hătut ușor în geam, prin întuneric am recunoscut cea mai frumoasă studentă a cursului meu. Tremura în canadiana ei subțire. Pe dealurile din Berkeley serile sunt friguroase. Nu avea pe sub canadiană decât un văl alb. M-a copleșit o dorință tulburătoare și-am primit ofranda. Dimineața, pe așternut, lucea o pată de sânge.

Mi-am continuat seminarul tulburat de întâmplare. Pe față n-am mai văzut-o. Apoi, într-o seară, studenții cursului meu m-au invitat la sărbătoarea fraternității ΦΚΣ. Îmi place să particip la asemenea întruniri vesele, zgomotoase, în care se naște cu adevărat *paideia*. Casa de pe strada Colegiului are în spate o grădină înconjurată de un zid înalt. Am sorbit la bar *pisco sour*, băutura mea preferată, pe care studenții o comandaseră din Chile, special pentru mine. Apoi m-au invitat în grădină. Era o noapte splendidă, cu lună plină. Când am pătruns printre copaci, am văzut rugul. Studenții ferecaseră poarta. Un grup de stafii îmbrăcate în alb și cu cagule negre pe cap, cu două tăieturi oblice în dreptul ochilor, au început să mă huiduiască, să mă scuipe și să officieze slujba.

Cam pe-atunci, am citit povestea lui Borges: era vorba de vărul meu Daniel care, mă invitase să petrec vara cu el, la ferma Colorado, în Sud, prin părțile Junfîn-ului. Câteva zile și nopți de ploaie torențiale au inundat ferma, transformând conacul într-o insulă. Am rămas prizonier, în grija familiei Gutre, tatăl, un fiu grosolan și o fiică cu paternitate incertă. Neamul Gutre debarcase prin secolul nouăsprezece și se amestecase cu indienii. Purtau în sânge crâncenul fanatism al calvinismului, hrănit de superstițiile pampelor.

Plictisit de ploaie, am început să citesc *Evanghelia după Marcu*. Mă ascultau cu luare-aminte, mă urmăreau cu lăcomie și am observat cum le luceau ochii, precum ochii pisicilor în noapte.

Fata venise în odaia mea desculță și goală.

Ioan Țepelea

(Luceafărul, nr. 2/1999)

Toate mi-s lungi

Am mai spus-o: mi s-au lungit
urechile de când aștept
confirmarea că ați primit
lungile-mi creații de poet
mă doare capul,
mă doare burta,
mă doare mâna cu degete lungi,
dar scriu fiindcă știu:
lungă-i și arta,
cu cât e mai lungă,
mai departe ajungi

Lucian Perța

lăsându-mi în așternut pata de sânge. Tatăl m-a întrebat dacă Isus a fost răstignit pentru a-i mântui pe oameni. Mi-am amintit de studenții mei și n-am vrut să-l dezamăgesc, deși teologia mea, amestecată cu știutul ce-l știu, este incertă. S-au mântuit și cei care i-au înșipt cuiele, oricum, mi-am zis, credințele sunt barbare și știu ucide. Era lună plină, așa că m-au dus în șopron, și m-au scuipat, și m-au hulit. Șopronul n-avea acoperiș, din bârne senă-lăse Crucea.

I-am scris furios Bătrânului Orb că-mi falsificase *Evanghelia*. Într-o seară l-am întâlnit în cafeneaua de pe Santa Fe, colț cu Riobamba, unde obișnuisem amândoi să ne trecem vremea.

Știu câte povești s-au spus despre credințele care ucid, mi-a spus, citește Biblia, e plină de ele, n-am citit-o, eram ocupat, predam la Berkeley cursul lumilor paralele. Studenții mă urmăreau cu lăcomie. Ochii le scilipeau, precum ochii pisicilor noaptea.

Am descoperit în Biblioteca Universității un manuscris prăfuit, datând din anul 523, care vorbea despre credințele fanatice care ucid. Expediția eșuase, elicopterul, surprins de furtuna zăpezii, se prăbușise. Oameni în piei de urs alb m-au dus în colibe de gheață. Regele m-a primit la masa lui, m-a cinstit cu seu de balenă și mi-a dăruit pe una din fiice, pe care am iubit-o noaptea, lăsându-i fecioria pe patul de crengi. Apoi m-au oferit zeilor, cum le-o cerea credința, înghițându-mi trupul gol în sloi de gheață, aruncat în marea Nordului. Dar și apa care fierbe ucide, avcam să aflu asta mai târziu când, mai la Sud, *dincolo* de Zidul Chinezesc, cei de credință albă ardeau ochii celor de credință roșie, în cazanele locomotivelor, la foc de cărbunc. Și povestea lui Borges am găsit-o în manuscrisul plin de praf, și Everett era.

Bătrâne Orb, de ce-ai trimis în noaptea aceea fata-n patul meu? Și de ce plângea?

UN POET ONIRIC

de MARIN MINCU

Octavian Soviany este cunoscut, mai ales după 1989, ca un critic pe deplin format, aplicat în primul rând asupra poeziei actuale, cu opțiuni ferme și un stil intelectual alert, consacrand o individualitate distinctă în peisajul literar eterogen al momentului. Am constatat, lecturând, cu sporit interes critic, volumele sale de poezie *Provincia pedagogică* și *Turnul lui Casanova* (Ed. Pontica, 1997), că este și un poet autentic, cultivând un discurs foarte personal, în descendență dimoviană, înțesat cu motive și motive mitice reactualizate și retrăite subtil, dintr-o perspectivă post-modernă. El este adeptul poemului „epic”, cu amplă desfășurare secvențială, reiterând o aparentă schemă narativă, implicită unui discurs oniric, de luxurianță barocă, estompat în eboșa scriiturii colocviale; deși acest mod poetic

pare vetust prin întrebuițarea unor instrumente poetice „tradiționale” (rimă, ritm etc.), nu lipsește absolut nimic esențial din achizițiile ultime ale poeticității. Octavian Soviany știe cum este poezia și reușește s-o facă spontan, cu naturalețea actului inspirat, deși, după cum am spus, recurge la aceleași constrângeri retorice, caracteristice poeziei anterioare. Cele șapte capricii din *Turnul lui Casanova*, dislocate ca tematică dar unite ca perspectivă intertextuală, surprind obsesiile unui subiect angoasat, ancorat în existență și în text cu egală fervoare, întreținând proaspătă limfa textualistă. Poetul are vocația fantastului, construind cu lejeritate ludică universuri imaginare paralele, unde totul există în mod non-contradictoriu, datorită unui plonjon metatextual, realizat prin metoda juxtapunerii, specifică onirismului. Ca și la

Dimov, lumile textuale mirifice se oferă simultan receptării auditive și vizuale (dar mai ales receptării culturale), lăsând impresia concretă a participării la geneza lingvistică (și poetică) a lumii. O asemenea impresie participativă am mai trăit citind romanul semiotic al lui Italo Calvino, *Città invisibili*. Mă refer la acea surescitare surprinzătoare, dată de derularea cinematică imediată a unor lumi posibile vii care se aglomerează să-ți invadeze senzorii receptivi, umplându-te de bucuria lecturii, adică de „duioșia” vieții: „Noi ce viețuim în Paradis/Sub falnice cearceafuri și dulame/Purtăm peruci liliachiu-deschis/Și nasturi mari de aur la vestoane/În fiecare luni la ora trei/la dușumele date cu leșie/sucipăm în aer sâmburi de ardei/Și-ncet-încet murim de duioșie”.

Înscriindu-se în categoria „ilicită” a poezilor care fac și critică (precum Ion Negoițescu, Ștefan Augustin Doinaș, Gheorghe Grigurcu, Șerban Foartă, Ion P. etc.), Octavian Soviany se remarcă prin autenticitatea actului creativ, nestânjenit de complexe mortificante ale unor confrăți sterili, erodați de o mentalitate provincială. Salutăm prezența sa benefică în atât de ciudata stirpe a literaților actuali.

stop cadru

Așa se încheia un interviu acordat, în 1984, de d-l George Munteanu, interviu inclus în recentul volum *Eminescu și antinomiile posterității* (Ed. Albatros - 1998). Cuvintele acestea închid în ele pasiunea cea mare, de o viață, a unuia dintre cei mai importanți eminescologi contemporani, rang dobândit de-a lungul anilor grație contribuțiilor numite *Hyperion*. *Viața lui Eminescu* (1973), *Istoria literaturii române. Epoca marilor clasici* (1980), *Eminescu și eminescianismul* (1987) *Istoria literaturii române. Epoca marilor clasici, I-II* (1994 - ediție mult îmbogățită față de aceea din 1980). Trebuie adăugate însă multe articole, studii, conferințe, precum și cursul universitar ținut la București vreme de vreo două decenii, ai cărui beneficiari au fost mii de absolvenți ai Facultății de Litere, profesori, scriitori, ziarști.

Eminescu și antinomiile posterității cuprinde două secvențe ample ca spațiu și dense în conținut: *Eminescu și noi* (studii publicate după 1990) și *Convorbiri eminesciene* (opt interviuri acordate unor gazetari convinși de valoarea contribuțiilor domnului profesor George Munteanu).

Eminescu rămâne pentru autorul cărții reperul cel mai solid în înțelegerea și aprecierea fenomenelor sociale, politice, naționale ori estetice. Ceea ce a lăsat în scris poetul nostru național constituie unghiul din care sunt simțite și comentate fapte și evenimente dovădind o rezistență în timp și o maturitate rar de găsit în gândirea altor creatori atinși de aripa genialității. Domnul George Munteanu apelează la paginile eminesciene cu evlavie românilor pentru care acolo se găsește însăși esența sufletului său, dar și, în egală măsură, cu convingerea savantului că adevărurile exprimate în urmă cu peste un secol, își păstrează noblețea și profunzimea, luminând încercările existențiale dintotdeauna. Opera lui Eminescu devine un subiect de continuă actualitate, analiza și comentariile fiind capabile de asocieri surprinzătoare, făcând proba perpetuei sale tinereți. Nu un teren epuizat, ci unul extrem de fertil este

CUM „CE PROIECTE”? EMINESCU!

de LIVIU GRĂSOIU

creația eminesciană în viziunea și demonstrația practică întreprinse de domnul George Munteanu Eminescu nu trebuie privit doar ca un idol, ca un rece chip menit închinăciunii - ci, drept ceea ce a rămas în fapt: un contemporan generos și sever cu fiecare generație. Stau mărturie în acest sens mai cu seamă studiile „Eminescu sau despre temeritatea de a exista”, „Antropogonia eminesciană” (memorabilă concluzia: „modul de a se întreba asupra a orice - înaltă sufletele, nu le coboară în marasm. Eminescu - poetul antropologic ne aduce aminte ca suntem oameni - când e primejdie să uităm aceasta”) „Triada precursorare: Poe, Baudelaire, Eminescu” (demonstrație fără greșală, echilibrată, hazată pe texte, pe comentarii critice, pe date biografice ce duc la paralelisme și comparații relevante), „Surpriza manuscriselor” (comentariu colegial asupra „ineditelor” semnalate de Petru Creția și publicate în *Manuscriptum* nr. 1/1991. Obieciunile sunt făcute cu eleganță, în totală concordanță cu altitudinea la care se ridică insul înnobilit de coabitarea cu spiritul eminescian) „Eminescu - prozatorul și sinteza genurilor” (ilustrare a didacticismului elevat) și altele. Ceea ce stârnește curiozitatea suplimentară a cititorului se numește continua proiectare spre stricta contemporaneitate a multor aspecte ale operei lui Eminescu, menite a redimensiona câteva aprecieri critice. Așa de pildă, „Viziunea eminesciană asupra creștinismului” abordează un subiect evitat vreme de vreo 40 de ani din cauza agresivității ateismului comunist. Domnul George Munteanu descoperă adeviziunea poetului la un creștinism „original, primitiv”, prosternarea față de „Dumnezeul păcii și al luminii”, fervoarea cristianică și cultul Madonei. *Poemele Învierii, Răsai asupra mea,*

Rugăciune, datate 1878-1879 sunt considerate printre capodopere, definitorii pentru concepția și convingerile sale creștine: „Poet p. definiție religios, în spiritul credinței împământenite la noi deodată cu ivirea pe lume a poporului român, Eminescu în aceste poeme e”. Pentru a arăta, o dată în plus, unitatea gândirii artistului, domnul George Munteanu apelează și la fragmente din articolele eminesciene elocvente în luminarea subiectului propus.

Studiul care dă și titlul volumului are o bătaie foarte concretă, situându-se în afara semnalului de alarmă necesar. Sesizând „o veritabilă joncțiune a extremismelor de stânga și de dreapta după Revoluția din Decembrie 1989”, profesorul îndeamnă la moderație, la un ton ponderat, la cântărirea lucidă a ceea ce au însemnat G. Călinescu, Camil Petrescu, T. Arghezi, M. Sadoveanu. După ce trece în revistă diverse atitudini stupide exprimate de câțiva condeieri, criticul conchide: „în polida a tot felul de vremelnici și variabil oportuni «lideri naționali», poporul român nu-și recunoaște - sau nu și-l resimte în chip oricât de obscur - decât pe Eminescu drept liderul său spiritual ce încă nu are vreun seamăn trebuitor cât și dânsul”. Atitudinea recomandabilă se găsește în tonul articolului „Înapoi la Eminescu”: „Înapoi la Eminescu numai cu gândul de a reține din învățătura lui ce se potrivește descoperirii mai repezi a drumului în stare să ne ducă drept înainte”. „Avându-l pe Eminescu” spune domnul George Munteanu „n-avem de ce să disperăm”.

Carte subtilă, exemplară din multe puncte de vedere, *Eminescu și antinomiile posterității* îndeamnă la meditație și la recitirea operelor fundamentale ale literaturii române, indiferent de perioadele social-politice pe care le traversăm.

Marin Sorescu, studiu monografic realizat de către Fănuș Băileșteanu, este cea de a treia carte dintre cele consacrate încercuirii critice a operei soresciene, primele două apărute chiar în timpul vieții, iar cea de față după trecerea sa dincolo de flăcările albe... Aceste cărți (prima semnată de către Mihaela Andreescu, din 1983, cea de a doua de către Maria-Ana Tupan, în 1995), se adaugă nenumăratelor studii, cronici, comentarii, profiluri critice - care, ele singure ar putea umple raftul unei biblioteci - Sorescu bucurându-se - încă de la începuturile sale - de prestigioase aprecieri, cum sunt cele ale unor G. Călinescu și Vladimir Streinu.

Spre deosebire de încercările anterioare, studiu monografic al lui Fănuș Băileșteanu se remarcă printr-o privire sistematică didactică asupra operei soresciene, scrisă/concepută din perspectiva sublimă a distanțării, care-i oferă o imagine mai echilibrată, o viziune mai eridică, nestânjenită de prezența dominatoare a celui care - ca și Blaga - fusese nominalizat pentru cel mai prestigios premiu internațional.

Cu privire la structura acestui studiu monografic, ea a fost astfel gândită și realizată, încât „să contribuie la o cât mai bună cunoaștere a scriitorului în mediile școlare și universitare”. Această perspectivă programatică didactică - după cum am arătat mai sus - nu diminuează meritele cercetării monografistului, ba din contră, le potențează, le particularizează în contextul criticii contemporane.

În Cuvântul înainte (cu subtitlul: **Un spirit universal**) suntem avertizați asupra grilei folosite respectiv: a integrării deopotrivă în context național și universal, așa cum de fapt - pe baza doar a câtorva piese, G. Călinescu indicase (după cum altădată Maioreșcu procedase cu Eminescu, declarându-l numai după câteva poezii „poet devărat”... „poet în toată puterea cuvântului”).

Sunt reținute trei aspecte esențiale ale operei soresciene: poezia, proza, dramaturgia insistându-se cu precădere asupra a trei capodopere ale acestuia: poemul Shakespeare, drama Iona și Răceala.

Cu privire specială asupra poeziei, Fănuș Băileșteanu încearcă să răspundă de la bun început la întrebarea: **În ce rezidă misterul acestui fenomen?** Răspunsul nu se lasă așteptat, fiind: o vocație excepțională, o muncă tenace și aspirația de a deveni „scriitor complet”. Cât privește vocația se precizează apodictic că ea ar fi una de critic, ceea ce noi înșine am arătat cu alte ocazii și subscrinem. În continuare, se face precizarea că Sorescu n-ar fi un „scriitor total” - cum și-a dorit -, el rămânând „funciarmente poet”. Chiar romanul **Trei dinți din față** ar fi construit pe o idee poetică, iar cărțile de copii ar fi „autentice pagini de poeme în proză”; tot astfel, tabletele și eseurile ar exprima mai degrabă „stări afective”, decât observații științifice. Același lucru e valabil și pentru teatru - străbătut de „inflexiuni poetice”. **Concluzia:** „Marin Sorescu este, așadar, peste tot și peste toate, înainte și după toate, un poet”.

Cât privește laturile caracteristice (id. est: specificitatea) poeziei sale, acestea ar consta în: spirit critic, luciditate, prozaism ostentativ, liberată demitizare a sacrului și mitizare a

DIN PERSPECTIVA „DESCIFRĂRII INDESCIFRABILULUI”

de SIMION BĂRBULESCU

profanului, ironia și... „humorul viziunii”. În selectarea acestor trăsături esențiale, Fănuș Băileșteanu se rialiază observațiilor unor critici anteriori (Regman, E. Simion ș.a.).

Cercetând paradigmele, influențele sau afinitățile, Fănuș Băileșteanu crede a le descoperi în poezia lui Ion Minulescu, (de ce nu și la Topârceanu?), precum și în lirismul prevertian, concluzionând că - de fapt - Sorescu s-ar remarca prin „inocența jovială” a unui Păcală, invenția sa fiind a unui „mitică genial, foc de citit și de deștept, care, ca și Kant (sic!), își pune probleme metafizice”. Hiperbolizarea din final nu rămâne izolată în textul critic al lui Băileșteanu. Iată o altă mostră: „Aidoma unui Iisus sui generis, poetul a coborât între pământeni ca să guste din amarul existențial” (Sic!). Judicios însă în aprecierea ciclului **La liliaci**, criticul punctează „minorismul burlesc (...) logoreic” al acestuia.

Ceea ce reținem drept specific pentru textul critic al lui Băileșteanu sunt comparațiile analitice cu unii dintre afinii săi. Aș putea afirma - fără teama că voi fi combătut - că punctul forte al prestației critice a lui Fănuș Băileșteanu îl constituie tocmai prezența în text a unor ingenioase comparații analitice. De pildă, cea cu poezia lui Geo Dumitrescu (prezentă și într-unul din comentariile noastre). Criticul ne atrage atenția că „în timp ce universul lui Geo Dumitrescu este unul imediat și concret, cotidian și citadin, universul lui Marin Sorescu este cel general, etern, mai de grabă în accepția rurală (cu tot aspectul citadin din volumele de până la ciclul **Liliacilor**)” - p. 48. De la acest prim paralelism, criticul avansează spre cel urmuzian, întrucât - spre deosebire de Geo Dumitrescu - „Marin Sorescu devine un urmuzian al scânteilor de cuvinte”. Notabil rămâne și insolitul paralelism cu poezia poetului turc Bülent Ecevit (de la pag. 75).

Trecând la poezia celor mici, Fănuș Băileșteanu constată că Sorescu ar conferi copilăriei „un tâlc existențial, ca și Creangă, un înțeles grav și, nu o dată, pregnant filosofic” (p. 53). O permanență a versurilor soresciene ar mai fi și „meditația asupra istoriei”, prezentă cu precădere în teatrul acestuia. Notabilă ni s-a părut și observația potrivit căreia Sorescu ar fi parcurs „drumul invers al dialecticii: de la filogenie la ontogenie” (p. 70). Cât privește erotica, se afirmă că Sorescu ar fi „un autentic poet al iubirii”, dar poeziile sale „nu cântă iubirea, ci regizează un spectacol hilar al «tratativelor», al neînțelegerilor, al împunsăturilor dintre parteneri” (p. 78).

În ceea ce ne privește, ținem să afirmăm că întregă contribuție lirică a lui Sorescu - așa cum am mai avansat și în unele din studiile

noastre anterioare - se subsumează sintagmei soresciene de „descifrare a indescifrabilului” - ceea ce-l deosebește polemic - să spunem! - de Blaga care urmărea contrariul în celebra: **Eu nu strivesc corola de minuni a lumii**. La Sorescu primează - și aici îl cităm pe Fănuș Băileșteanu - „nevoia de bălci”, el afirmându-se ca un eminent și ingenios regizor, „care a știut să imprime sensuri noi unor motive ultrafolosite”. Aceasta constituie ceea ce noi înșine considerăm altfelitatea soresciană.

Trecând la proza și eseistica lui Sorescu (printre altele doctor și profesor universitar la Universitatea din Craiova), Fănuș Băileșteanu constată, și în aceste domenii, „plăcerea incursiunii ironice”. În continuare, dramaturgia îi sugerează o insolită apropiere de spiritul filosofiei lui Johann Huizinga, din **Homo ludens**, piesele sale fiind și ele concepute „în joacă”, întreaga sa creație dramatică aflându-se „sub semnul a ceea ce el numește într-o poezie **Expansiunea universului**” (p. 112). Din păcate, în acest capitol al studiului său monografic, criticul nu mai apelează la tehnicile specifice de analiză, mulțumindu-se să selecteze citatele socotite semnificative ale altor cercetători (E. Simion, Laurențiu Ulici, Cezar Tabarcea, Marian Popescu, cel ce a consacrat o întreagă carte dramaturgiei lui Sorescu și D. R. Popescu, Edgar Papu și, nu în ultimul rând, Marieta-Ana Tupan, cea care „i-a consacrat autorului Răcelii un pasionat eseu - **Marin Sorescu și deconstructivismul**, în 1995” (p. 145).

Ultimele pagini ale studiului monografic al lui Băileșteanu cuprind **Elemente de analiză** asupra a ceea ce el apreciază a fi capodoperele lui Sorescu - respectiv: poemul Shakespeare (N. Manolescu îl aprecia, în primul rând, pe cel închinat lui Eminescu) „poem fundamental al epocii contemporane”; **Iona**, piesă considerată „o replică à rebours, de pe pozițiile filosofiei absurdului”... „locul geometric nu numai al dramaturgiei soresciene, ci al întregii creații artistice a autorului” (p. 158) și **Răceala** „parabola filosofică asupra condiției neamului românesc și a oricărui alt popor, în general” (p. 174) - toate trei prevăzute în programa analitică a liceului.

Ne-a uimit faptul că la bibliografie (ce e drept - selectivă!) nu sunt menționate titluri esențiale, nefiind trecută însă cu vederea o altă carte a sa (**Abside**, din 1979).

În totalul tot, ultima carte despre Marin Sorescu, apărută după dispariția acestuia, se înscrie indubitabil în contextul mai larg de încercuire critică a operei unuia dintre cei mai comentați scriitori contemporani, meritul esențial, al lui Fănuș Băileșteanu rămânând cel al folosirii paralelismelor critice - punctul forte al prestației sale.

SOCIETATEA DESCHISĂ ȘI CIVILIZAȚIA VALORILOR

Pornesc de la premisa că nici o societate nu a fost deschisă de la începuturile ființării sale și că este extrem de rar când o comunitate umană poate fi considerată total închisă. Deschiderea unei comunități sociale, mai mari sau mai mici, reprezintă un proces istoric, săvârșit în mai multe etape. După cum se știe au existat caste și clase închise care nu permiteau pătrunderea în cadrul lor a unor indivizi proveniți din alte categorii. Pe măsura înaintării procesului de civilizație și a emancipării oamenilor prin cultură și bunăstare, barierele unor caste și clase nobiliare au început să devină mai permeabile. Mariagele au dus la mezalianțe, iar titlurile nobiliare au început să fie cumpărate cu bani. Așa a avut loc procesul de îmburghezire a aristocrației din Franța, Anglia, ca și de la noi. Atâta vreme cât asemenea cazuri erau mai puține, indivizii au fost asimilați de clasa primitoare, supunându-se regulilor acesteia. Când fenomenul a căpătat amploare și categoria în ascensiune s-a îmbogățit prin capitalizare, asimilarea s-a produs în lumea nouă care tindea spre putere. Burghezia franceză din secolul al XVIII-lea este primul exemplu clocvent. Vreau să spun că trecerea dintr-o clasă sau categorie socială în alta a devenit posibilă prin relaxarea legilor și a mentalităților, ca și prin interese de ordin practic. Ideile fundamentale ale iluminismului francez, de pildă, au fost concepute în acest sens. Ele vizau legi mai permissive, toleranță față de alții și emanciparea prin cultură și educație. Fenomenul acesta cuprindea, deopotrivă, oamenii, ideile, dar și circulația valorilor religioase, filozofice și culturale.

Când nepotrivirea dintre legi, confesiuni și mentalități între două zone geografice era foarte mare, atunci veneau interdicțiile. Ele poneau întotdeauna din partea unei categorii conservatoare, cu principii tipice unei societăți închise, cel puțin pe anumite planuri. Operele filozofice ale lui *Voltaire*, de pildă, erau oprite în zonele frontaliere de la finele secolului al XVIII-lea, în timp ce scrierile literare erau acceptate. Barajul provenea din partea clerului nostru ortodox, temător de propaganda ateismului.

Oricum, la începutul veacului trecut, societatea românească era în mișcare. Tinerii din familiile boierești începuseră să plece la studii la Viena, Berlin, Paris, Roma etc. Contactul cu ideile noi din țările unde studiau a declanșat o amplă corespondență între fii și părinți. Tinerii cereau reforme, legi noi, ocrotirea lumii nevoiașă, înființarea de școli rurale și urbane, tipărirea de cărți etc.

Traducerile care începuseră să se facă din scrierile lui *Montesquieu*, *Rousseau*, *Voltaire* și alții, scoteau în evidență deschiderea societății românești spre marile idealuri politice și socio-culturale, propagate în țările europene cu vechi tradiții. Personal nu cred că toți oamenii de pe continentul nostru se găseau la aceeași vârstă mentală sau intelectuală, cum afirmă *Pierre Chaunu*. Diferențele de gândire și comportament, de la Atlantic la Urali, erau încă foarte mari. O omogenizare

romul
munteanu

totală a lumii din Europa nu s-a realizat nici până în zilele noastre. În privința țărilor balcanice, deosebirea de mentalități erau și mai mari. În Țările Române și în Transilvania din secolul al XIX-lea, un rol important în unificarea unor năzuințe politice și culturale l-au deținut publicațiile. De la *Curierul Românesc* și *Albina Românească*, *Gazeta Transilvaniei*, *Dacia Literară* până la *Convorbiri literare*, revistele de cultură au constituit un factor de seamă în deschiderea societății spre marile valori ale literaturii europene, ca și spre înțelegerea creației artistice de pe toate meleagurile țării.

Simptomatic în acest sens a fost proiectul de *Biblioteca universală*, alcătuit de *I. Heliade Rădulescu*.

Un indiciu evident pentru modul de percepere a unor fenomene social-politice și cultural-artistice din diverse țări europene îl

găsim în însemnările de drum ale intelectualilor români, călători prin Europa. De la călugărul *Chiriac*, *D. Golescu*, *D. Bolintineanu*, *I. C. Drăgușanu* până la *V. Alecsandri* și *N. Filimon* s-a configurat o intensă și complexă diagramă de sensibilitate, adecvată înțelegerii civilizației occidentale, cu legile, moravurile și instituțiile sale. Cine dorește să compare doar *Însemnările călătoriei mele* de *D. Golescu* cu *Peregrinul transilvan*, conceput de *I. C. Drăgușanu*, poate descoperi două moduri de înțelegere a civilizației din centrul și apusul continentului nostru: una plină de admirație față de o lume nouă, mai evoluată și alta, marcată de un puternic spirit critic, dornic de reforme și înnoiri pe întreaga întindere a pământului românesc. Accentul pus pe legile și instituțiile democratice, ca și pe nevoia de răspândire a culturii prin școli și cărți, în rândurile populației de la sate devine tot mai puternic. Civilizarea oamenilor, inițiată de sus în jos se cere corelată cu un proces similar, pornit de jos în sus. Privită din această perspectivă, teoria formelor fără fond, enunțată de *T. Maiorescu*, devine cel puțin discutabilă. Ritmul precipitat al reformelor cerute de realitățile din a doua jumătate a secolului al XIX-lea nu mai îngăduie un timp de așteptare. Era firesc, ca formele instituționale, odată inaugurate, să-și creeze propriul lor fond. Bineînțeles că un proces amplu de democratizare și uniformizare a instituțiilor românești s-a intensificat după Marea Unire din 1918, când aceeași legislație și politică culturalizatoare a fost pusă în aplicare pe toate teritoriile țării. Circulația oamenilor, a gazetelor și a cărților a facilitat apropierea între mentalitățile regionale. Ea a creat un climat spiritual național, deschis spre omogenizare pe diverse planuri.

Migrația intelectualilor dintr-o regiune în alta, deplasările de funcționari din administrația țării, precum și diseminarea învățătorilor și a preoților în satele românești a dus la obișnuința localnicilor cu ceilalți, la formarea lentă a unui climat de toleranță față de cei ce părăsiseră a fi străini.

Dar disparitățile de civilizație și cultură au rămas încă foarte mari. Străinii care călătoreau în România, după Unire, erau impresionați de elita intelectuală, dar și de marile contraste dintre lumea orașelor și a satelor. Mișcărilor literare de genul *Poporanismului* și a *Sămănătorismului* au fost destinate cu precădere emancipării civice și intelectuale a populației de la sate. *N. Iorga* a inițiat un gen de enciclopedism popular, mijlocit de diverse gazete și broșuri pentru țărani. Unele partide politice își construiau programe menite să atragă și să sprijine lumea nevoiașă. Tinerii dotați din mediile țărănești încep să primească burse de studiu. Dar după cum se știe, exigențele culturale nu se pot rezolva doar prin mijloace filantropice. Bursele erau puține iar din cauza salariilor mici, micii funcționari și muncitorii aveau slabe șanse să-și întrețină prin mijloace proprii copiii la studii.

De aceea, mulți dintre aceștia sunt atrași de

mişcările de dreapta. Apoi au urmat diverse interdicții apărute după 1938. Îndreptată cu precădere împotriva legionarilor, dictatura carlistă s-a soldat în același timp cu anihilarea activității partidelor istorice și suspendarea manifestărilor democratice. Articolele din presă au început să fie cenzurate mai ales dacă aduceau atingere autorității regale. Eșecul lui Carol al II-lea și începutul războiului au adus în scenă dictatura antonesciană care a suspendat orice activitate parlamentară. Dar circulația valorilor culturale nu a fost împiedicată decât în măsura în care se opunea noii puteri. Democrația românească, destul de fragilă, a intrat într-o criză de lungă durată. Naționalismul oficial a impus discriminări ce vizau în mod profund drepturile omului.

Terminarea războiului și înlăturarea dictaturii antonesciene au îngustat libertățile democratice până la anihilarea lor totală. Instalarea sistemului totalitar comunist, sprijinit de armata de ocupație a deschis drumul unei noi dictaturi din ce în ce mai brutale. Înlocuirea democrației burgheze cu democrația socialistă a clasei muncitoare s-a întemeiat pe principiul luptei de clasă. În numele acestui comandament orice

adversar de opinie era declarat dușman de clasă. Exponenții democrației tradiționale au fost trimiși în închisori și exterminați, aruncați în lagărele de muncă, alături de intelectualii care aparțineau acestei lumi. Delicte simple de opinie se soldau cu ani grei de detenție. În Universitate a început o purificare de clasă, accesul la studii a fiilor de burghezi și moșieri fiind tot mai mult restrâns. Încă din 1948 începuseră să apară tot felul de reglementări de partid, privitoare la puritatea ideologică a învățământului și a culturii. Mulți profesori mari au fost epurați din universități, iar în biblioteci se pregăteau liste de cărți interzise. Cenzura devenise omnipotentă. Scriitorii îndărătnici erau criticați în ședințe publice, iar cărțile unora dintre aceștia erau date la topit. Așa a început o lungă perioadă proletcultistă în cultura română.

Manualele școlare erau și ele cenzurate. Falsificarea istoriei apăsătoare, de asemenea, amplexare. Documentele publicate recent în *Cazarma scriitorilor* (Libra, 1998) reprezintă doar o parte a acestor interdicții aberante care au dus la mutilarea literaturii, a filozofiei și a istoriei. Piața noastră literară începuse să fie invadată de romane sovietice în care se făcea elogiu omului nou, muncii pe șantiere, uzine,

școlii, ca și când în afară de acestea nu ar mai fi existat nimic.

Dar dincolo de documente și reglementări au fost și oamenii, transformați în instrumente ale puterii, care le aplicau. Excesul de zel al unora a sporit și mai mult dogmatismul din presă și edituri, ca și asprimea și umilința imprimată proceselor publice făcute unor intelectuali. Scriitorii înșiși s-au făcut adeseori vinovați de acest lucru. În privința politicii traducerilor s-a creat un fel de „cordon sanitar”. Nu erau acceptate, multă vreme, decât operele realiste ale scriitorilor clasicizați. Tot ce nu era apreciat ca text realist intra în marea groapă comună a literaturii decadente. Așezate sub această etichetă, romanele lui Kafka, Joyce, Proust, Gide, Faulkner și alții au

menținut până la căderea sistemului.

Experiența acumulată în interiorul sistemului nostru totalitar mi-a îngăduit să observ că nu toate instituțiile manifestau același grad de obediență față de obiectivele partidului. Uniunile de creație și-au permis libertăți mai mari, chiar și atunci când conducătorii lor erau foarte supuși. Rezistența cea mai mare a venit din partea scriitorilor. Dar aceasta era și mai evidentă, fiind bazată pe arta cuvântului. La rândul lor, autoritățile politice centrale nu-i tratau pe toți scriitorii și artiștii la fel. Întotdeauna au existat câțiva privilegiați, selectați de obicei dintre cei mai talentați, cărora li s-a acordat o toleranță mai mare în alegerea temelor, a modului de scriitură și a viziunii asupra vieții. Fără îndoială că și această libertate era supravegheată. Ea nu putea depăși anumite limite. De obicei artiștii din acest „spațiu de libertate” deveneau argumente de probare a democrației socialiste în fața lumii. Românii au ținut întotdeauna la imagine, fie ca și cosmetizată. Dar atunci când unii scriitori nu au respectat regula jocului, li s-a oferit o singură soluție inedită: exilul voluntar, de fapt, silnic, ca unică alternativă la ieșirea din impas.

pătruns în circuitul nostru literar numai după depășirea fazelor de dogmatism cras, adică după 1968. Deschiderea valului de traduceri nu s-a sincronizat cu aceeași libertate acordată literaturii originale. Erau încurajate poezia patriotică și romanele istorice dar operele care reprezentau realitatea socialistă într-o manieră prea critică, au fost denunțate ca dușmănoase. Mitul celui mai bun dintre lumi nu trebuia clătinat în nici un fel. Atitudinea aceasta s-a

Evenimentele din decembrie 1989 și schimbările care au survenit au fost însă investite cu speranțe prea mari. Așteptarea de decenii, cu toate frustrările acumulate, explică doar pe plan psihologic această mistificare a nădejților, soldată cu valori succesive de decepții. În noile configurații socio-politice, intelectualii și artiștii în general au început să fie tratați ca o categorie secundară și incomodă. În nici un caz ca o forță de temut. Partidele s-au servit de mineri, niciodată însă de intelectuali.

Deschiderea multiplă a românilor spre Europa nu s-a soldat și cu o deschidere spre ei înșiși, spre un efort de înțelegere și toleranță a unor puncte de vedere diferite în abordarea noilor realități.

Intelectualii s-au pulverizat în diverse grupuri, fiecare dintre acestea bănuind că „adversarii” sunt de rea credință. Așa a început o stare prelungită de marasm, iar România s-a transformat într-o vale a plângerii. Energetismul moral și activismul intelectual, propagate de C. Radulescu Motru și T. Vianu s-au convertit doar într-o lamentare pesimistă cu efecte polemice.

Pentru intelectualii de azi, chemarea lui Andrei Mureșanu: **Deșteaptă-te române** va trebui să capete o altă rezonanță, mai profundă și îmbărbătătoare.

emilia dabu

Rugă preschimbată în țipăt

Prin mine doar te simți avut
În ceasul greu de-nsingurare
Blând răsărit dinspre trecut
Sărută-mă fără-ncetare,
Sărută-mă în zori, trezit,
Să nu văd crinul veștejit,
Sărută-mă-n iertare seara
Să nu văd toamna și nici vara,
Sărută-mă până mai sunt
Dulce lumină pe pământ !

Am spus

Am spus: „eu cred”,
Și alții au crezut în locul meu.
Se rugau lupoaicele ca puii lor
Să nu semene celor cu două labe.
Stau și mă rog, și cuvinte sădesc
Cât mai adânc să le apăr de seceta
Ce va veni.
Sentimentelor le caut armuri
Și totuși mereu am pierdut
În numele credinței.

Retrăiri

Oricât de mult mă iubise,
În dimineața aceea
Nu mai știam zâmbi nimănui.
Singurătatea îmi umpluse
Sufletul cu zăpadă.

Dragostea mea de o zi

Părăsirea însăși mă părăsise;
Zâmbeam, însă, reamintindu-mi
zborul.
Noaptea o învăluiam în povești;
Ascultam mereu aceeași muzică
A lumilor ocrotitoare.
Știam că trebuic să caut, să continui
Umbra celui de Dincolo; se mai zărea
încă
Floarea Albastră ce-mi crescuse în
palme
- Iubește-mă - ruga - doar atât !
Și pot rămâne totdeauna să te ocrotesc
De partea cea întunecată și rece.

Miere

- De ce-ți place de mine?,
M-ai întrebat
Pe buzele tale
Era polen și nectar.
Nevăzute albine
Îți desenau pe buze o inimă.
- De ce-ți place de mine?,
M-ai întrebat
Nevăzute albine
Se trudeau să poarte prin aer
Tremurul inimii tale.

Intoleranța balcanică a călilor

Se spune că
Prietenii ți-i alegi numai singur,
Rudele le ai din strămoși
Iar vecinii ți-i dăruiește istoria.

Se spune că suntem
O țară de glorie,
Că neamul nostru
E un miracol,
Deși uneori
Partidele unor cai
Promovează ura de rasă
Uitând care le e datoria.
De sus, Dumnezeu

Îi pedepsește

Să care și ei,
Ca măgarii,
Povara politică.

Poemul care zboară

Ești ca boarca cea ușoară,
Ca o poftă legănată
La un piept de domnișoară.
Ești oricând ca niciodată,
Niciodată nu ști când
Ești ca pasărea furată
De văzduhuri pe pământ.
Ești aripa care-n ceruri
Lasă-n urma ei un rând
Din poemul care zboară.

baki ymeri

Puterea iubirii

Cu pielea ta luminezi stelele,
Cu glasul tău sorbi izvoarele,
Cu buzele tale încălzești iernile,
Cu gura ta rostești rugăciunile,
Cu ochii tăi orbești zorile,
Cu numele tău înroșești rodiile,
Cu sângele tău albești zilele,
Cu sânii tăi înțepi nopțile,
Cu pântecul tău rotești soarele.

Gândurile

Iubește adevărul și iartă greșeala !
Du-te în fic ce zi în altă țară
Fără să pleci niciodată din casă !
Gândește-te la mama ta/precum la
Fecioara Maria,
Ca și cum un înger,
Ți-ar împrumuta zi de zi o aripă !
Nu-nchide ochii când dormi -
Gândurile oricum nu dispar.
După ce le-ai văzut,
Gândurile nu mai dispar -
Abia atunci va veni disperarea.

POVESTEA VORBELOR: DE LA CONTRA LA CĂTRE ȘI INVERS

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Cuvântul latinesc *contra* a folosit inițial în această limbă pentru desemnarea poziției unui loc (a unei localități) față de un alt punct sau localitate: *Eas regiones quae sunt contra Gallias* („Aceste regiuni se găsesc în fața Galiei”); poziția putea fi precizată atât ca stare, deci ca punct fix, cât și în mișcare. În acest al doilea caz, *contra* arăta direcția spre un anumit punct fix sau mobil, fără însă să implice atingerea acestui punct.

Din sensul original, menționat mai sus, s-a putut dezvolta ulterior, semnificația de „opoziție”, foarte frecventă de altfel, în toată perioada latinei clasice, atât în aspectul ei literar cât și popular. Sensul propriu al acestei semnificații continuă foarte aproape, dificil chiar de separat, semnificația „direcție, cu fața întoarsă spre...”. Sensul figurat al aceleiași semnificații conține ideea de „ostilitate”, „vrăjmășie” sau acțiune dușmănoasă: *Quapropter certum est facere contra ac persequi et nomen defere hominis* („Am hotărât să acționez *contra*, să-l urmăresc și să-l denunț”). Între aceste două semnificații de bază s-a dezvoltat o a treia, conținând ideea de „reciprocitate”, la rândul ei și ea cu un sens figurat: *Quae me amat, quam contra amo* („Cine mă iubește, îl iubesc (îi întorc iubirea)”) sau ideea de „constrânat”: *Hostes crebi cadunt, nostri contra infruunt* („Dușmanii cad în neștire, ai noștri dimpotrivă, îi prind și îi omorâți”). Derivată de la ultimul sens prezentat mai sus, apare folosirea lui *contra* în limbaj medical, vorbind despre un remediu împotriva a ceva. Acesta ar fi semanticismul lat. *contra*, într-o prezentare simplificată, în calitate de adverb și prepoziție în acuzativ pe care *contra* le îndeplinea în latină.

Toate limbile romanice, cu excepția limbii române, au moștenit din latină cele două funcții gramaticale, de adverb și prepoziție; au dezvoltat însă, în același timp, și funcția de substantiv fie masculin fie feminin, a aceluiași cuvânt. Româna nu moștenește din latină decât cuvântul cu funcția gramaticală de prepoziție (rom. *către* pentru a cărui formă actuală se poate constata o influență a cuvântului *între*; în nordul țării se înregistrează dialectal, forma *cătră* iar în est, *cătră*). În aromână întâlnim ambele forme, *cătră* și *cătră*, în meglenoromână, *cutru* sau *cotru*, în timp ce în istoromână forma este identică cu cea din dacoromână. Cuvântul este atestat pentru prima dată în secolul al XVI-lea.

În calitate de prepoziție, rom. *către* moștenește cel mai bine semanticismul lat. *contra* cu aceeași funcție gramaticală, dezvoltând, la rândul ei, din sensurile moștenite altele noi. Astfel, româna folosește prepoziția *către* în exprimarea direcției în mișcare pentru atingerea unei ținte: *Verre (=vine) către noi* (Codicele Voronețean, 27/3), dar și pentru exprimarea „ostilității”: *Nu apăreți lui, cine nu e către noi, cu noi iaste* (Coresi, CP, 195) sau, dimpotrivă, a „prieteniei”: *Cătră omul ce cu cinste m-au iubit și mă iubește* (Conachi, P, 82). De asemenea, este folosită în exprimarea opoziției spațiale: *Măhăi (= amenință) cu mâna către oameni* (Codicele Voronețean, 35/10). La sensul general de „opoziție” româna realizează semnificații diferite în funcție de regimul sintactico-semantic în care se află prepoziția *către*. Astfel, când verbul prepoziției se referă la ochi, privire, cap, corp, arătând o mișcare a acestuia către ceva sau cineva, *către* devine sinonim cu *spre*, *înspre*: „se pleacă/cu capul către pământ/și mă-ntreabă de ce plâng”. După verbele a nădăjdui, a avea credință este sinonim cu *în*, la: *Către Tine, Doamne, mi-i toată nădejdea* (Dosoftei, Ps, 35), în timp ce după verbe ca a zice, a răspunde, a scrie, *către* arată „destinația comunicării pe care o face cineva”: *Cătră tme strig* (Dosoftei Ps. 50). Existența sensului de „apropiere către ceva” care se exprimă prin această prepoziție și care există și în celelalte limbi romanice, înlătură ipoteza influenței în această întrebare, a particulei maghiare - *hoz*, - *hez*.

Celelalte limbi romanice păstrează din latină, cu deseabine, posibilitatea de a exprima prin intermediul acestui cuvânt „opozitia față de ceva” fie în sens propriu sau în sens figurat: fr. *Nager contre le courant*, cat. *Arrencareu-li al pore un puny de pels a contra pel sobre lo dors*, it. *Teneva la faccia contro il muro*, sp. *Se apoya contra la pared* etc. Numai franceza moștenește, prin intermediul prepoziției *contre*, să arate efectul unor medicamente asupra unor boli: fr. *Un sirop contre la tou*.

Pentru celelalte funcții gramaticale (adverb și substantiv) româna împrumută târziu (sec. al XVII-lea), tot din latină, neologismul *contra* care a înlocuit, atât în limba literară cât și în cea populară, adverbul *împotriva*. De cele mai multe ori apare însoțit de prepozițiile *din* și *în*: *din* *contra* și *în* *contra*. Substantivizat, se folosește în special în expresia *contra-partidă*, folosită mai ales la jocurile de cărți.

bujor nedelcovici VINDECAREA PRIN ARTĂ

3 iulie 1992

* Sunt la Carquieranne, un mic sat la marginea Mediteranei, invitat de Leonid Arcade Mămăligă - autorul unui remarcabil roman: *Poveste cu țigani*.

* Bătăliile imaginare pe care le port în mine - zi de zi -, împotriva demonilor și îngerilor alături de care trăiesc - zi de zi -, îmi consumă energiile mentale, liniștea sufletească și somnul. Dialoguri obsesionale...

Există două feluri de boli: fizice și mentale. Minte poate fi întunecată de ignoranță și iluzii. Sănătatea mentală presupune prezența a trei calități: compasiunea binevoitoare (spirit critic dar tolerant), înțelepciunea și seninătatea. Cât de greu îmi cuceresc starea de liniște și calm (ataraxie) spre care tânjesc de când mă știu. Tânjesc cu ardoare și fervoare! Va veni oare acea clipă divină în care să spun: „De azi, demonii exteriori și interiori au fost învinși, pot să rămân, în sfârșit, față în față cu gândurile, meditațiile și ideile mele cărora să mă consacru în pace și seninătate?”

Nu! Starea pe care o visez este o cucerire de fiecare zi, de fiecare clipă! Suntem condamnați la un efort permanent, mai ales după ce am acceptat ideea că: „Totul este suferință”...

* „Țara de Foc” din care am plecat se află într-un stadiu de haos și conflict. Sunt incendiate mizeriile morale și deșeurile umane în care am trăit timp de aproape o jumătate de secol. Numai după acest ciclu expiatoriu de ardere purificatoare se va putea vorbi despre „o renaștere din cenușă” și o „ființare în echilibru”...

* Vreme urâtă cu cer acoperit de nori și un mistral rece. Mistralul despre care vorbea Van Gogh! Cu câtă dorință și intensitate așteptam aceste zile în care să stau lungit la soare, să înot în mare și să mă spăl de toată tristețea acumulată timp de un an la Paris. Iată! O zi pierdută pentru trup! Poate o zi câștigată pentru spirit!

„Scul le pire arrive”. era de părere Huysmans (À rebours) din care mă delectez citind într-un fotoliu pe terasa vilci.

* Rabinul Marc-Alain Ouaknin, autorul volumului *Le plus belle histoire de Dieu*, într-un interviu publicat în *L'Express*, afirmă: „Circumcizia este definiția însăși a culturii. Circumcizia este un gest simbolic și nu o mutilație precum excizia. Ea permite de a lua omului puțin din perfecțiunea sa pentru a se construi diferit, în raport cu cuvântul și cultura”. Și mai departe: „În Biblie scrie: «Și tu vei iubi pe celălalt ca pe tine însuși». Căci iubire nu există în ea însăși. Nu este un slogan. Ea se construiește. Este rezultatul unui ansamblu de practici condiționate de etică”.

Întrebare: Cum să-l iubești pe celălalt ca pe tine însuși când de la început (primele opt zile) porți semnul pe trup că ești diferit? Și apoi prin educație, instruire și învățământ te consideri diferit de ceilalți? Aceeași problemă se pune și în islamismul care practică circumcizia.

De meditat...

* Triada R: *J'oppose à la Révolution, la Révelation et la Résurrection*.

4-5-6 iulie - Carquieranne

* Zile ratate, zile fără soare... nori, mistral. Regret imens că nu pot să fac plajă și în special să înot. Acru este însă bun, trupul trezit din lunga amorțeală pariziană. Discuții prelungite cu L. M. Arcade. Vrea să scrie un articol despre Al doilea mesager. Întors în trecut pentru câteva clipe. De regândit perioada tulbură și chinătoare în care încercam să-mi găsesc „adevărata vocație”. Atunci spuneam: „Dacă până la 33 de ani nu reușesc să aflu de ce mă găsesc în această lume, ce vrea Dumnezeu de la mine și, în special, ce vreau eu de la mine... o să mă sinucid”.

Nu descoperisem încă vindecarea și eliberarea prin artă (Logos și Cogito): terapia estetică. Am debutat cu romanul *Ultimii* la 36 de ani...

Douleur de vivre... Bonheur de vivre...

COMPLEXUL PORTNOY: INTERDICȚIE ȘI EREZIE

de GEO VASILE

Alex Portnoy, celebrul personaj al lui Philip Roth, este produsul anilor '60 în SUA și Occident, ani ai furiei nihiliste a individului împotriva grupurilor de presiune, ai contestării establishmentului, ai evadării spectaculoase din decalogul moral și ierahic al societății de consum. Alex Portnoy evoluează în prelungirea personajelor lui Twain sau Salinger, anticipându-le pe cele din „Herzog” (Bellow), „Clopotul de sticlă” (Sylvia Plath), „Un vis american” (Mailer), „Zbor deasupra unui cuib de cuci” (Ken Kesey) ș.a.m.d. Publicată în mai multe ediții, cartea lui Philip Roth, „Potnoy's complaint”, apare în fine, cu o întârziere de trei decenii, și în limba română. Scriem despre „Complexul lui Portnoy” (Ed. Univers, 1998, 230 p., postfață de Dan Grigorescu), convinși de neștirbita, scandaloasă ei actualitate (în România, dacă s-a produs o revoluție, urmarea ei învederată este libertatea de expresie și sexuală) dar mai ales de extraordinara calitate a tălmăcirii în limba română, semnate de George Volceanov, ce, pare-se, uncori a depășit, prin recitalul performant, fosforescența, sarcasmul, versatilitatea inverențios-autentică și fluența originalului.

„Complexul lui Portnoy” este o carte foarte americană ca atmosferă, scrisă de un evreu american ce pare să-și transfere tinerețea și experiențele aferente în ficțiunile lui Alex Portnoy, evreu american, născut, ca și Philip Roth, în 1933 în Newark, New Jersey. Excelând prin obscenități mai dure decât cele întâlnite la Henry Miller, să zicem, și printr-un extremism al sincerității, Alex nu ocolește scabrosul fiziologic, detaliul inavuabil, sacrilegiul, totul fiind detaliat de pretextul unei lungi dezoziții pe divanul psihiatrului. Alex își relatează amintirile din cea mai fragedă vârstă, tutelate de Sophie și Jack, mamă și tată, de soră, unchi, mătușă, văr, vecini, prieteni. Crescut în mijlocul acestor evrei orgolioși de condiția lor specială, de grup etnic circumspect în relațiile cu ne-evreii, intolerant față cu eventualele defecțiuni de pe tabla de valori consacrate, gata oricând să acuze istorica lor discriminare, mai ales într-o Americă a anilor '40, Alex își relatează grozăviile imunde de copil, adolescent evreu, condamnat să nu se maturizeze, a se citi alieneze, să nu facă jocul asfixiant și izolaționist al clanului familial, sfidând și transgresând tot ce înscamnă în opinia aceluia tradiție, integrare, religiozitate, neprihănire. În ciuda impulsurilor altruiste și etice puternic înrădăcinate, Alex trăiește o neconținută stare conflictuală, indusă de iubirea posesivă și castratoare a mamei, de resemnarea și nepuțința dizgrațioasă a tatălui. Din prea multă iubire și îndoctrinare, Alex devine un teren ideal pentru complexe, un subiect ca la carte pentru psihanalistul evident german Spielvogel ce decretează inapclabil: „Abundă actele de exhibiționism, voyeurism, autoerotism și sex oral; totuși din cauza moralității sale, pacientul nu obține o satisfacție sexuală reală nici din fantezii, nici din actul erotic în sine, acestea provocându-i, mai degrabă, un sentiment covârșitor de rușine și groaza de a nu fi pedepsit, pedepsa luând la el, mai ales, forma castrării”.

Un capitol întreg ni-l arată pe Alex dedându-se onanici acasă, la școală, într-o sală de cinema, în autobuz, în aer liber, copilul înțelegând astfel să se debaraseze de recunoștința datorată celor doi părinți, a se citi interdicția sub semnul căreia se trăia în casa Portnoy: „Doctore, nu mai suport să fiu tot timpul speriat, în halul ăsta, fără rost. Dăruiește-mi bărbăția! Fă-mă viteaz! Fă-mă puternic! Fă-mă întreg! M-am săturat să fiu un băiețel evreu cuminte care în public face pe placul părinților, iar când e singur se trage de puță! M-am săturat!”. Pe fondul duplicității cordiale din familie, Alex acumulează violența de limbaj de mai târziu, dar și labilitatea extravagantă între scabros și idilic, între adorație și sarcasm pasibil de blasfemie incestuoasă. Alex va rupe cordonul ombilical al interdicției clanului prin apropierea de șikse, goșe, de fetele „creștine”, „ne-evreice”. Va tânji, le va visa, dori, ca pe o supremă cucerire, așa cum un negru, bănuim, dorește, o albă Alex, cel căzut în incapacitate de a iubi, va fi obsedat de acel

Portretul caricatural al rabinului, diatriba antievreiască a lui Alex au la bază o intoxicare a copilului cu figuri și tabuuri de educație emfatică provocatoare prin abuz, de respingere. Alex este un eretic, revoltat împotriva îndoctrinării sale premature cu comandamente și tabieturi exclusiviste, inclusiv alimentare, vituperate prin cruzimi inimaginabile de limbaj și gândire ce țin și de propriul delir egolatu.

univers interzis al fetelor albe americane; cucerindu-le, posedându-le ca și cum ar fi cucerit el, evreul, America, identificându-se cu ea în chip erotic. Spulberând toate dulcegăriile despre relațiile părinți-copii, Alex nu este doar cinic cu Sophie, cu idolul răpus de boală, ci și profund antireligios, religia sa fiind citatele din Bertrand Russell sau Dylan Thomas. Portretul caricatural al rabinului, diatriba antievreiască a lui Alex au la bază o intoxicare a copilului cu figuri și tabuuri de educație emfatică provocatoare prin abuz, de respingere. Alex este un eretic, revoltat împotriva îndoctrinării sale premature cu comandamente și tabieturi exclusiviste, inclusiv alimentare, vituperate prin cruzimi inimaginabile de limbaj și gândire ce țin și de propriul delir egolatu. Un eretic ce încearcă să se decojească de complexele familiei Portnoy, de ipocrizia și egoismul condiției evreiești. Alex este un om de stânga, face dreptul și devine adjunct al Șefului Comisiei Condițiilor Umane a orașului New York, postură în care luptă de pe pozițiile minoritarului pentru recunoașterea drepturilor minorităților de către majoritarii albi, creștinii protestanți, milionari, stăpâni pe compania Boston and Northeastern Life, unde tatăl său va fi toată viața un mărunț agent de asigurări. Insurgența totală a lui Alex se edifică în contra discriminării sale pe filieră erotică și civică. El vrea să i se recunoască maturizarea și independența ca bărbat și american, în contra mentalității de ghetou, ce înseamnă teamă de viață, de realitate, producere de hibrizi neisprăviți: „Doctore Spielvogel, nu-mi ajută cu nimic să tot acuz-acuzațiile dor, desigur, desigur - și totuși ce-o fi fost cu acești părinți evrei, să ne credem, pe de-o parte, părinți, pe de-o parte unici ca inorogul, geniali și sculptori cum n-au mai fost alții la fel de geniali și sculptori în întreaga

istorie a copilăriei - mântuitori și perfecțiunea întruchipată, pe de-o parte, ca niște căcăți bălbăiți, nepricipuți, nesimțiți, neajutorati, egoiști și răi, niște mici ingrați, pe de altă parte!”. De o luciditate maladivă, Alex nu este mai puțin morbid prin imaginarul său porno-scatologic, dar și misogin, ceea ce nu-l împiedică să încerce tot felul de perversiuni și acrobații crotice, cu albese, din care motivația răzbunării nu lipsește niciodată.

Frizând satyriasiul, boala de căpătâi a lui Alex Portnoy este obsesia posedării (sexuale) a Americii și desprinderea de condiția sa de minoritar. Frecvența complexului rasial face din Alex un flagelant, dar și un ateist ce enunță impardonabile blasfemii anticreștine pentru care cu vechuri în urmă ar fi fost ars pe rug de 33 de ori: „Ce tântălăi nenorociți și negliobi trebuie să fie oamenii ăștia ca să se-nchine la cineva care, unu la mână, n-a existat niciodată și, doi la mână, dacă a existat, judecând după poza cu pricina, neîndoielnic a fost Poponarul Palestinci. Cu frizură de Paj, cu un ten ca de reclamă la Palmolive, cu o cămașă de noapte care îmi da scama că-n ziua de azi trebuie să fi fost confecționată de Frederiks din Hollywood. Destul cu Dumnezeu și cu toate guoaietele astea. Jos religia și căciulcala omenească! Sus socialismul și demnitatea umană”. Dar nu numai goimii sunt obiectul rebeliunii lui Alex, ci și consăngenii săi, acuzați, tot à l'américaine, „pentru incredibil de bizarul complex de superioritate de care suferă acești oameni ai cavernelor (...)”. Ajuns pe mâna unei prostituate din Virginia de Sud, un fotomodel și muncchin analfabet și porc, Alex

are tăria să se detașeze de propria obsesie, schițându-i alert și sarcastic istoria și portretul.

În pagini de o admirabilă oralitate injurioasă, Alex trăiește cu Maimuța un soi de șoc al căderii în lume, ca întrupând anti-idealul părintesc cu care dorea să se vindece. Al este un sudo-maso ce-

pregetă să numească detaliile fiziologice ale acuplării, acuplând exhibiționismul cu poezia, argoul hard cu disperarea detracată a unui Don Juan urmărit ca de un blestem părintesc. Un Don Juan vulnerabil ce nu-și mai găsește locul nici lângă albele americane, ca de pildă Sally, cândva idealul absolut al adolescentului Alex. Adultul Alex se află deja pe panta derutei ireversibile, revolta lui fiind acum un fel de a doua natură ce funcționează în gol, într-un vid al suspiciunii generalizate. Lecția sau confirmarea identității lui o primește „În exil”, adică în călătoria sa în Israel, unde ratează de două ori, cu două tinere localnice, umilit și epuizat de surpriza uluitoare a sentimentului său de străin într-o țară locuită de evrei. Dar și de asemănarea fizică a lui Naomi cu tânăra mamă a copilului Alex. Naomi, membră a unui kibuz, nu va pierde ocazia să-l îndoctrineze pe „socialistul” Alex de avantajele propriei credințe corporatiste, acuzându-l că reprezintă diaspora americană, adică un sistem „exploator” și nedrept”, „inuman și crud”, „nepăsător față de valorile umane”, el nefiind nici mai mult nici mai puțin decât un lacheu al burgheziei. Dar asta nu-i tot. Umorul ăsta frivol, tentația autominimizării, autodezaprobarii. Umorul de ghetou al evreului ce se urăște pe sine. Și ca să se umple paharul, Naomi îi spune: „Ești cel mai nefericit om pe care l-am cunoscut vreodată. Ești ca un bebeluș”. Readus la originile sale „oedipiene” replica lui Alex este evident sarcastică și insurgență: „Da Naomi, sunt întinat. Ah, sunt impur - și-al naibi de sătul, draga mea, de faptul că nu-s destul de bun pentru Poporul Alcu!”. Ideal însă pentru America; din adorație pentru care Alex Portnoy trebuia acum să se trateze de impotență contractată în „exil”.

UN CANTACUZIN - GENERAL, EROU ȘI OM POLITIC

de VLAICU BÂRNA

Pentru o arhondologie românească □
Născut la Paris, școlit în țară și rănit pe
front □ De la Palat și Jockey - Club la Totul
pentru o Țară □ O regină cu fiii ei în
vrajbă □ Înjurătura ca demitizare □
Bănuitul agent dublu între Camarilă și
Mișcare părea o figură romantică

Nu s-a învrednicit încă nici un istoric să
întocmească un tablou sinoptic al marilor
familii aristocrate care au jucat un rol în
istoria Principatelor Române. Cele mai cunoscute au
fost Cantacuzino, Ghica, Rosetti, cu strămoși veniți
aici de pe aria Levantului, celelate: Brâncoveanu,
Cantemir, Callimachi, Sturdza, Stirbey, Bibescu
reprezentând boierimea autohtonă, dar ajunse și ele
să poarte sabia și cuca de domnitor. Din acest tablou
n-ar trebui să lipsească nici numele de nobili români
de pe teritoriul Transilvaniei, pierdute prin secole de
maghiarizare. Unele din ele mai pot fi dovedite prin
documente, cum sunt cel al voievodului Balea și al
soției sale Vișa, din Țara Zarandului, de la Criștior,
chiar nume românece care din Balea a fost
maghiarizat în Kristiory. O singură familie de nobili
români din Transilvania a rămas tolerată în rândul
nemesilor din Imperiul Habsburgic, cu numele ei
românece, familia Nopcea, (scrisă însă Nopesa).
Excepție la lista unor atari pierderi face doar
Maramureșul, cu familiile lui de țărani care mai
păstrează și azi în pod pergamente cu titluri
nobiliare.

Dar să ne întoarcem la neamul Cantacuzinilor
care a jucat un rol în istoria românilor, iar mai
înainte și în cea a Împărației de Răsărit, bizantine.
Primul Cantacuzino pomenit în cronici a fost Ioan,
general și rudă al lui Manuil Comnenul, cu a căruia
nepoată acesta s-a căsătorit. Pentru noi, numele de
glorie al acestei familii a fost Șerban Cantacuzino,
domn al Țării Românești (1678-1688) care a
introdus porumbul în țară și a mărit armata
contribuind la dezvoltarea vieții economice. Ca
participant la asediul Vienei, alături de turci, i-a
ajutat tot atunci, în tăină, pe creștinii asediați acolo
și, de asemenea, pe Sobieski al Poloniei. Mare
sură a creștinătății din acel veac, el a tipărit Biblia
Cădusă pentru prima oară în întregime în limba
română, după ce Noul Testament apăruse la Alba-
lulia în 1648. Se spunea că ar fi rănit și el
Transilvania, pe urmele marelui Mihai, dar a murit
peste noapte, otrăvit de propriul său frate și de fiul
sororii sale care i-a moștenit tronul.

În secolele următoare, ilustra familia e mai dat
principatelor nume însemnate, un mare număr de
dirigitori și de înalți funcționari de stat, oameni
politici, cărturari și literați, arhitecți etc. La
întregirea țării, în 1918, în viața noastră publică se
afășă bine cunoscute cel puțin trei personalități
purtând acest istoric nume. Un medic savant, care în
timpul războiului luptase cu tifosul și cu alte boli
din spitalele militare și din lumea civilă, un militar
cu strălucite fapte de arme și o luptătoare feminină
care se interesa și de viața spirituală a celor mulți.
Erau pe nume medicul savant Ioan Cantacuzino,
diplomat al Institutului Pasteur din Paris, Generalul
erou Gheorghe Cantacuzino-Grănicerul și
princepsa Alexandrina Cantacuzino, fondatoare a
Societății Ortodoxe Naționale a femeilor române.
Din același neam făcea parte și contemporanul, prea
puțin cunoscut în țară, Charles Adolphe Cantacuzen,
diplomat și poet de limba franceză, bun prieten cu
Paul Valery și cu alte mari nume din
intellectualitatea europeană.

Ne vom opri aici la figura generalului-erou Gh.
Cantacuzino - Grănicerul, născut la Paris în anul
1869. A studiat întâi la Liceul Fontenay - aux -
Roses și la Liceul Saint-Georges, până în 1881,
apoi, în 1883, întors în țară, a intrat în Școala
Militară de la Craiova, iar de la 1890 la Școala de
Infanterie din București. Cariera armelor era o
traclie în marile familii aristocrate. În anul 1892
tânărul Gheorghe Cantacuzino va ieși sublocotenent
de vânători, la 1910 este înaintat la gradul de maior
și numit șef de cabinet al ministrului de război

Nicolae Filipescu.

În 1913 maiorul Gh. Cantacuzino ia parte și se
distinge pe câmpul de luptă în războiul balcanic, iar
în 1914 va purta gradul de locotenent-colonel.
Mobilizat apoi în Războiul Mondial, va lupta în
primele rânduri, fiind rănit de un obuz. Înaintat
colonel, va fi decorat cu cea mai mare distincție
militară, ordinul Mihai Viteazul. În 1917 el
comandase brigada de grăniceri de la Târgu-Oena
cu care apoi, după armistițiul, a fost trimis la Iași cu
să apere orașul împotriva trupelor rusești
bolșevizate. După pacea de la București el
demisionează din armată și în decembrie 1918 este
înaintat general și lăsat în rezervă.

Cunoscut ca erou pe câmpul de luptă și om de
mare probitate morală, el a figurat și între aleșii din
Parlament, ca deputat averscan de Vâlcea și apoi
deputat de Tulcea al Partidului Conservator. Se
bucura de o bună primire în lumea saloanelor
bucureștine și drumul îi era deschis în cercul
Palatului fiind bine cunoscut de regele Ferdinand și
de regina Maria. Locuia într-o casă simplă, parter și
mansardă, pe care și-o construise pe cheul
Dâmboviței. Era înșurat cu o femeie frumoasă din
protipendadă pentru care făcuse în tinerețe o mare
pasiune și care era remarcată totdeauna la recepțiile
din lumea bună. Dar viața lor era mai mult retrasă,
Grănicerul nefiind un om bogat, deși, pe undeva,
avea și o sfoură de omie.

Membrii a Jockey-Clubului, Grănicerul avea
faima unui bun trăgător iscusit mânător de spadă și
floreț și era cunoscut ca un mare specialist în
arbitrarea proceselor de onoare. Duelul, scos din
lege, se mai practica încă, destul de curent, dar în
mod clandestin cu încuviințarea tacită a autorităților
de ordine și chiar a Palatului.

Pe generalul rezervist care frecventa mai rar
salioanele, pentru că în ultimul timp își pierduse
soția, l-am văzut o singură dată. Mi l-a arătat un
prieten, pe stradă, la oarecare distanță și n-am
reținut mai mult decât silueta suplă a unui bărbat de
circa 65 de ani, care mergea drept, cu mâinile la
spate. Devenise atunci, peste noapte, omul zilei și
intrarea lui în actualitate se datora faptului că după
desființarea partidului Garda de Fier, a doua zi
Cantacuzino-Grănicerul se prezentase la tribunal și
înregistrase numele unui nou partid numit **Toul
pentru Țară**, care prelua patrimoniul celui scos de
lege. S-a aflat pe urmă că era de mult legionar și
prieten cu Corneliu Zelea Codreanu, care s-a și
mutat în casa lui de pe chei, acolo funcționând de
atunci înainte și cancelaria Mișcării.

În curtea din fața casei generalului, de pe
străduța Gutenberg, la doi pași de cantina
studentească cu același nume, era ridicat acum un
mic și cochet monument. Un pilon rotund, plusat în
mijlocul spațioasei ogrăzi, susținea bustul în mărime
naturală, cu fața la stradă, a frumoasei și venerabilei
foste stăpâne a casei.

Opțiunea Grănicerului pentru politica violentă a
lui Codreanu a mirat pe multă lume, ca mai pe urmă
să se lămurească totul aflându-se că militarul de
neam mare n-ar fi fost decât omul de legătură între
Palat și Patronul Legiunii Arhanghelului Mihail. El
era cultivat întotdeauna de regina Maria, care se
simțea desconsiderată de Carol al II-lea, iar pe de
altă parte îngrijorată că acesta avea mereu conflicte
cu Prințul Nicolae, fratele său. Generalul îi cunoștea
bine, de pe când cei doi frați erau copii și Regina
conta pe acest fapt, pentru împacarea lor. Dar gurile
rele pretindeau mai mult, că Grănicerul ar fi fost
dinainte omul lui Carol al II-lea și al Doxului, chiar
în vremea când ziarele gardiste publicau articole
împotriva Camarilei și a protagonistului ei,
afaceristul Weider. Situația era destul de complicată,
dar Legiunea intrată în Garda de Fier și apoi în
partidul **Totul pentru Țară** începuse să-și

fundamenteze un avut propriu înființând șantiere,
magazine, mici unități productive și lansând
lozincă: **trei cuvinte, ține minte, Garda merge
înainte!** Și o bună bucată de timp a mers. Aceasta
și pentru faptul că oameni politici cunoscuți, cu
trecut și experiență, ca Al. Vaida Voievod și
Octavian Goga întâmpinaseră cu simpatie o mișcare
ai cărei lideri intraseră în scena sub aureola unor
asasinate nepedepsite de justiție. Asasinatul a rămas
apoi patenta de reglare a marilor ei conturi
ideologice. De la asasinatul comis de o persoană s-a
trecut la asasinatul de grup, dând acelor grupuri de
executanți nume scontate a deveni istorice.

Și pentru că propagandiștii Legiunii făceau caz
de originea curat rasială și curat românească a
cadrelor lor, un glumeț ca Ștefan Florescu, ziaristul
denunțător al celor îmbogății peste noapte din
România Mare, s-a apucat într-o zi să citeze nume
ale conducătorilor și fruntașilor legionari. Să le
citeze și să arate că numele lor nu era deloc „curat
românece”, ci vădit de origine străină. Începutul îl
oferă însuși Căpitanul, cu al doilea al său nume,
Zelea, care provenea dintr-un Zelinschi al bunicului
polonez. Grecii erau cei mai numeroși în tabăra
legionară cu: Polihroniade, Caftangioglu, Polidor,
Vojen, Carianopol, după care venea Aeterian -
armean, Cârștev - bulgar, Olaniuc - găgăuz etc.

Dacă puritatea de nume și de sânge mai lăsa de
dorit până la literatura propriilor dogme afișate,
Legiunea ținea ca apariția în public a celor ce o
reprezentau să facă impresia cea mai plăcută.
Căpitanul Codreanu, brunet, înalt, cu fața prelungă
și părul scurt dat pe spate era un bărbat frumos, iar
modelul lui se repeta vizibil în rândurile celor ce-l
urmau orbește, imitându-i silueta, ținuta, aerul și
meșa ce-i juca pe frunte. Ca un exemplu de citat mi-
l aduc aminte pe unul din oamenii lui care țineau
legătura cu presa, Mihail Livadaru, băiat inteligent
dar și frumos.

Cei care se mirau de adeziunea Grănicerului la
ideologia revoluționară știau bine că grosul cadrelor
mișcării îl constituia burghezia română, dar nu
aflaseră că în proiect ziditorii de lume nouă aveau și
planul resuscitării unei aristocrații naționale, cu
grade și titluri în toată regula. Așa se făcea că
doamne în vârstă din marile familii boierești
scăpătate, puteau fi văzute, într-un timp, frecând
dușumelele la sediile și terasele partidului. Ce nu s-
a putut preciza este cui a fost mai fidel Generalul
erou, mișcării politice care l-a făcut șef de partid sau
Palatului și Camarilei ce l-a folosit ca un om de
legătură și informator.

Despre Cantacuzino-Grănicerul circulau însă și
zvonuri ciudate, provenind din perioada lui activă
din armată. Dar avea și faima unui educator fără
pereche, pentru care răcanii ar fi trecut prin foc și
prin apă. Între altele, unul din exercițiile pe care le
făcea cu trupa era să-l pună pe căte un soldat să-l
înjure, pe el, comandantul, cu toate înjurăturile pe
care acesta le știa sau care-i puteau veni pe limbă
la un asemenea ordin. Asta ar fi fost - comentau unii
- o demitizare a noțiunii pompoase de comandant,
cu efect invers decât cel dedus logic dintr-un atare
bizar experiment.

Figura romantică a lui Cantacuzino-Grănicerul,
președintele partidului **Totul pentru Țară**, s-a
pierdut în frământatul relief al evenimentelor de la
sfârșitul deceniului patru, care începuse cu decesul
reginei Maria din vara anului 1938. Fusese apoi
asasinat Codreanu, iar peste un an aceeași soartă îl
aștepta pe omul puterii Armand Călinescu, când lui
Carol al II-lea nu-i mai rămăsese decât un an de
domnie. Un alt general, mult mai ambițios decât
Grănicerul, avea să ia în mâini pentru un timp și
comanda Mișcării, și destinele țării, pentru a le duce
de răpă pe amândouă.

VIATĂ ÎN CUFERE

de MARIA LAIU

Deși ocolit de selecționerul/selecționerii marilor festivaluri (nu înțelegem nici acum prea bine motivul pentru care *Celestina* de Adina Zeev după Fernando de Rojas, în regia lui Adrian Lupu, nu a „încăput” la ediția de anul trecut a Festivalului Național de Teatru!), Teatrul Dramatic din Galați își vede de ale sale, având o activitate pe cât posibil de ținută. Repertoriul ales cu grija, ritmicitatea premierelor, primenirea permanentă a trupei cu elemente tinere se datorază în bună măsură tenacității cu care directorul Adrian Lupu își conduce mica echipă. Mai trebuie să se știe că există și un public tânăr - chiar foarte tânăr - „câștigat” cu trudă și în timp, astfel că în acest oraș reprezentațiile nu au niciodată loc cu sala goală. Așadar, sfidând cumva într-un mod aproape misterios conjunctura nu tocmai favorabilă actului scenic, când devin mai importante spectacolele de stradă (vezi mineriada!) și cele politice (vezi Parlamentul!), artiștii gălățeni își împlinesc menirea cu discreție și profesionalism.

În acest context, am putut vedea de curând două premiere care cu siguranță depășesc ceea ce, uneori, numim cu prea multă ușurință *teatru provincial*. Mă voi opri, în această săptămână, la *Omul care n-are de* Adina Zeev după *Avarul* de Moliere.

Ca de cele mai multe ori, regizorul Adrian Lupu se însoțește, în demersul său, cu un personaj insolit, cunoscut deși nevăzut de cineva vreodată în adevăratul înțeles al cuvântului - pe nume Adina Zeev. Această traducătoare, adaptoare și, de fapt, autoare în toată regula!

cunoaște bine mentalitățile regizorului și posibilitățile trupei, încât pare că nu-i vine greu deloc să „ajusteze” cu multă inteligență texte de orice fel (dar mai ales clasice) până când acestea se potrivesc „mănușă” scopului propus.

Spațiul scenic conceput de T. Th. Ciupe ca o multitudine de cufere - care mai mari, care mai mici - majoritatea goale, unul doar păstrând pe una din laturi o oglindă mare, prețioasă, în care/prin care trec oglindindu-se cu toții - lasă actorilor posibilitatea de a se mișca în voie. Personajele se preling halucinant prin aceste lăzi imense, mișună, freacă, colcăie. Să fie oare coșmarul lui Harpagon ivit din obsesia că va fi jefuit?!

Abundă semne teatrale de tot felul: Harpagon și-a depășit cu mult secolul devenind un vajnic exponent al vremurilor; el adună, adună averi uriașe, dar, uneori, în intimitatea căminului pictează... norișori.

Grig Dristaru

Valeriu are ceva din supușenia pașivă a lui Tartuffe, Flaps nu este numai un descurecătorec. Sub masca indifferenței sale se ascunde un „sforar” de clasă. Spectacolul nu se sfârșește cu recunoașterea de către tată a celor doi frați, Mariana și Valeriu, și cu nunțile celor din urmă, ci, semnificativ, cu apariția unei doamne învoalate în negru, făcând un semn abia văzut lui Harpagon.

Grig Distaru interpretează cu temperament rolul Avarului, configurând cu multă bonomie caracteristicile personajului. Gesturile sale largi au haz, replicile sunt rostite gradat, astfel încât cuvântul să-și poată dezvălui toate nuanțele. Este dintre acei actori care au simțit importanța ritmului interior al frazei în construcția spectacolului. Daniel Iancu (Flaps) - tânăr interpret cu reale disponibilități comice - mizează pe o puternică economică de mijloace în creionarea personajului său. El se plimbă pe scenă citind cu multă dezinvoltură, pare că nu are habar de nimic și, în fond, le știe pe toate trăgând sforile cu multă abilitate. Un rol episodic în piesă capătă relevanță prin distribuirea lui Gabriel Constantinescu. Comisarul său, amestec bizar între *Colomb* și *Sherlock Holmes* este un om așezat care rezolvă *cazul* „ușor-ușor” părând că are la dispoziție tot timpul din lume.

Revelația acestei reprezentații a constituit-o, pentru mine cel puțin, Lucian Pânzaru (Valeriu). De la debutul de acum trei-patru ani, pe aceeași scenă, și până acum a căutat, a asimilat cu îndârjire experiență și iată că a reușit să ne convingă că are toate datele unei profesii deloc simple. El își găsește efecte comice din te miri ce, jucând cu mult tact și cu jovialitate, fără îngroșări supărătoare.

Restul distribuției se achită cu onorabilitate de misiunea încredințată, dar fără a ieși din contingent.

În total, *Omul care n-are* face parte din acele *întâmplări* artistice care-ți dau de gândit, care-ți lasă pentru multă vreme un gust amar chiar dacă nu simți o urmă de zâmbet atârnat în colțul gurii: viața unui Harpagon petrecută în cufere, de ce-ar putea să ne atingă?! Dar căi ca el!!!

cinema

După '89 filmul românesc a început să dramatizeze momente dureroase ale trecutului, dar publicul său a lipsit de la apel. El a plecat în căutarea propriei identități pentru care nu a reușit să găsească în film nici un indiciu. Unii cinești au continuat atunci aceeași linie izolându-se în turnuri de fildeș. Alții au abordat stiluri occidentale și genuri mai interactive, exemplul fiind unic, cel al lui Nae Caranfil care, în *Asfalt tango*, o comedie după modelul comicului francez în cinema, a realizat deocamdată singurul succes de public al filmului autohton.

În *Față în față*, Marius Theodor Barna și-a propus o provocare: stilul filmului american, cu un ritm mai dinamic și o implicare socială mai vie, mai tranșantă. Verdictul publicului a fost necruțător, poate mai ales din cauză că tema dezvoltată este un clișeu occidental, nicidecum o realitate românească. Afișul anunță incitant: „O scriitoare protestatară află că soțul ei a fost 20 de ani informator al

IGNORAREA TRAUMELOR

de ILINCA GRĂDINARU

Securității. 24 de ore infernale! Își revăd viața pentru a decide cum vor continua! Mass-media plasează povestea în topul știrilor!”

Imaginea unei prese agresive care agasează spectatorii și îi manipulează cu o forță teribilă, în stare să distrugă viața unei personalități publice, cred că este un vis al jurnalisticii românești, departe de a se împlini. Conflictul, însă, iscat în cuplu din cauza unei dezvăluiri politice, putea să dea naștere atât unui film psihologic de forță, cât și unei atitudini importante în fața realității care ignoră parcă voit traumele trecutului. Dar această șansă a demersului a fost ratată. Personajele sunt schematice și se exteriorizează teatral, vorbind mult și trăind puțin, iar reglarea conturilor

duce la o concluzie tristă, fără riscuri scandalul politic clasat la nivel conjugal ca un fapt de viață, față de care primează sentimentele și armonia plăcută dintre cei doi.

Pentru un debut cinematografic, scopul, care Marius Theodor Barna a pornit la realizarea filmului său, ar fi fost îndrăzneț și binevenit. Pentru că se simte nevoia punerii anumitor probleme, îndelung evitate, realizării unei confruntări finale cu fantomele care ne bântuie trecutul. Din păcate, iată că nici curajul, dezinvoltura și spontaneitatea, care ar trebui să caracterizeze tânără generație, nu sunt suficiente pentru a îndepărta o anumită timiditate în afirmarea, fără teamă de consecințe, a unui lucru în care crezi.

Ministerul Culturii anunță editurile că pot trimite proiecte și programe culturale privind sprijinul financiar în regim de comandă de stat pe anul 1999.

proiecte și programe

Documentele se vor depune între 1 și 15 martie a.e., la Direcția Cultură Scrisă - Biblioteci din Ministerul Culturii, București, Piața Presci Libere nr. 1.

Relații suplimentare la telefon 222 84 79

La Cercul Militar din București, în „Rotonda scriitorilor” s-au decernat premiile „George Florin Cozma”.

Premiul „Opera Magna”: Cercului Militar Ionaș - colonelului Petre Accea și colonelului Anton Iancu - pentru generoasa operă de construcție culturală dedicată menținerii și promovării valorilor și tradițiilor spirituale ale armatei române.

Premiul pentru debut în revista „Viața armatei”: comandor (r) Aurel Pentelescu.

Premiul pentru debut în volum: Maior Leonosif Grapini, pentru volumul de versuri „Livada cu poeme”.

Premiul pentru proză: Constantin Ardeleanu, pentru volumul „Stenogramele unui atașat militar”.

Premiul pentru instituții de cultură din armată: Cercului Militar din Timișoara, al cărui șef este locotenent-colonelul Carolina Orza.

- Miercuri, 17 februarie 1999, pe Canalul România Cultural (C.R.A.), la ora 9,50 - „Poezie românească”. Mihai Ursachi. Versuri în interpretarea actorului Claudiu Romila. Redactor: Ia Diaconescu.

La ora 21,30, pe C.R.C., - „Portrete și evocări literare”. Centenar I. Peltz. Colaborează Tia Peltz și Nicolae Florescu. Redactor: Anca Mateescu.

- Joi, 18 februarie 1999, pe C.R.C., la ora 9,50 - „Poezie românească”. Marta Bărbulescu. Versuri în lectura autoarei.

- La 23,50, pe C.R.C., - „Poezie universală”. Michel Butor. Versuri în traducerea Florinei Jianu și în lectura actorului Dan Condurache. Redactor: Dan Verona.

- Vineri, 19 februarie 1999, pe C.R.C., la ora 9,50 - „Poezie românească” Mircea Florin Șandru. Versuri în lectura autorului.

- La ora 12,30, pe C.R.C. - „Arte frumoase”. Comemorare Michelangelo Buonarroti. Maeștri ai veacului trecut: Sava Henția (195 de ani de la moarte). Prezintă Adrian Silvan Ionescu. Interviu emisiunii: Ion Stenol privind, la o aniversare, spre dascălii săi. Redactor: Aurelia Mocanu.

- La 21,30, pe C.R.C., - „Dicționar de literatură universală”. Ut pictura poesis: Michelangelo Buonarroti - 435 de ani de la moartea marelui artist al Renașterii; Jules Renard (135 de ani de la nașterea prozatorului, dramaturgului și memorialistului francez); Un „caz aparte” al literaturii, Mihail Solohov (15 ani de la moartea prozatorului). Redactor: Titus Vâjue.

- Sâmbătă, 20 februarie 1999, pe C.R.C., la ora 9,50 - „Poezie românească”. Vladimir Streinu. Versuri în interpretarea actorului Ștefan Velnicuie.

- La ora 11,30, pe C.R.C., - „Cultură și civilizație”. Funcția educativă a artei și „condiția umană” în comunicarea artistică. Teorii ale figurativului și nonfigurativului în plastica postavangardistă. Redactor: Costin Nastac.

- La 16,30, pe C.R.C., - „Artele spectacolului”.

În cadrul celei de-a III-a ediții a Concursului de Creație Studențească organizat de cenaclul „PAVEL DAN” al Casei de Cultură Studențească din Timișoara, juriul având pe prof. univ. dr. Cornel Ungureanu - președinte și pe scriitorii Violet Marineasa, Daniel Vighi, Mireca Poru, Eugen Bunaru, Robert Șerban și Petru Ilieșu - membri, a decernat următoarele premii:

PREMIUL I, poezie: CLAUDIU BORȘ-GOLESCU, Facultatea de Teologie Ortodoxă, anul III, Universitatea „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca;

PREMIUL II, poezie: Adrian Gătan, Facultatea de Litere, Istorie și Filosofie, anul II, Universitatea de Vest Timișoara; Ioana Dudnic, Facultatea de Litere, Istorie și Teologie - Galați;

PREMIUL III, poezie: Alina Găinaru, Facultatea de Informatică și Matematică, anul III, Universitatea „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca; Horiana Tăru, Facultatea de Drept, anul IV, Universitatea Europeană „Iosif Constantin Drăgan” - Lugoj;

PREMIUL PENTRU POEZIE al revistei „Ariergarda”: Cătălina George, Facultatea de Litere, Istorie și Filosofie, anul III, Universitatea de Vest - Timișoara;

MENTIUNE, poezie: Mariana Dochiana M. Cristea, anul II, Facultatea de Inginerie Economică - Sibiu;

MENTIUNE, poezie: Anemarie Sorescu, Facultatea de Litere, Filosofie și Istorie, anul II, Universitatea de Vest - Timișoara;

PREMIUL II, proză: Adrian-Petru Ștepan, Facultatea de Drept, anul II, Universitatea de Vest - Timișoara.

Un actor și rolurile sale: Marian Râlea; Mari cineaști: Lee Marvin. Colaborează Eva Sârbu. Redactor: Julietta Țintea.

- Duminică, 21 februarie 1999, pe C.R.C., la ora 9,50 - „Poezie românească”. Nichifor Crainic. Versuri în interpretarea actorului Dragoș Păslaru.

- La ora 17,15, pe C.R.C. - „Revista literară radio”. Din sumar: Relațiile culturale româno-polone - tradiție și continuitate. Colaborează doctor Stan Velea; Poeme de Ion Horea. „Cartea obiect spiritual”: „Eseul elen”. Colaborează Elena Lazăr; Poeme în proză de Adela Greceanu. Redactor: Maria Urbanovici.

- La 23,50, pe C.R.C., - „Poezie universală”. T. S. Eliot. Versuri în traducerea lui Aurel Covaci și în lectura actorului Victor Rebengiuc.

- La 23,50, pe Canalul România Actualități (C.R.A.) - „Revista revistelor de cultură”. Redactor: Nicolae Breh Popescu.

- Luni, 22 februarie, pe C.R.C., la ora 12,30 - „Metamorfozele romanului secolului XX”. Luigi Pirandello (I). Invitați: Doina Derer și Cornel Mihai Ionescu. Lectura: Eugen Cristea. Redactor: Silvia Blendea.

- La ora 20,00, pe C.R.C., - „Creanga de aur”. Dialog cultural-artistic București-Chișinău. Redactor: Radu Comănescu, Mireca Munteanu și Mihai Stănescu.

- La ora 21,30, pe C.R.C., - „Diaspora literară”. Romanele lui Constantin Amariu, expresia tipologiei existențiale românești (II). Redactor: Ilana Corbea.

- Marți, 23 februarie 1999, pe C.R.C., la ora 21,00 - „Înregistrări din Fonoteca de Aur”. In memoriam Ion Larian Postolache. Redactor: Gabriela Nani Nicolescu.

- La ora 21,20, pe C.R.C. - „Lecturi în premieră”. Prozatori vâlceni. Mihai Sporiș: „Veșnicia saului”. eseu. Redactor: Ion Filipoiu.

- La 23,45, pe C.R.A., - „Scriitori la microfon”. Mihai Nenoiu. Redactor: Liviu Grăsoiu.

Fundația pentru o Societate Deschisă continuă, în 1999, programul *Carti fundamentale ale culturii române*, care își propune și în acest an să sprijine editarea, în condiții de înaltă tinută științifică, a unor titluri reprezentative pentru cultura românească.

Considerând că informația este de interes, vă punem la dispoziție detalii legate de acest program. Titlurile pe care FSD intenționează să le sprijine în acest an sunt următoarele:

P.P. Carp: Discursuri parlamentare; Virgil Mudgearu: Agrarianism, Capitalism, Imperialism; Ion Creangă: Povestii, Povestiri, Amintiri; Mireca Eliade: Tratat de istoria religiilor; P. P. Poniștescu: Introducere în istoria culturii române/Problema istoriografiei românești; Alexandru Philippide: Originile românilor; I. D. Ștefănescu: Pictura religioasă în Muntenia și Transilvania de la origini până în prezent; Titu Maiorescu: Discursuri parlamentare cu privire asupra dezvoltării politice a României sub domnia lui Carol I.

La competiția pentru sprijinul financiar acordat se pot înscrie editurile interesate, până la data de 15 martie a.e. Dosarul de participare trebuie să cuprindă formularul tip completat și o descriere a proiectului incluzând nominalizarea persoanelor care vor realiza îngrijirea ediției și prefața, precum și un calcul financiar detaliat. Selecția se va face după următoarele criterii: calitatea științifică a ediției, realizarea unui tiraj de 4000 de exemplare și a unui preț de vânzare accesibil publicului larg, prestigiul editurii.

Editurile interesate pot obține formularele tip de la oricare din filialele Fundației pentru o Societate Deschisă.

Ministerul Culturii, Primăria Municipiului București și Uniunea Arhitecților din România inițiază concursul privind organizarea de ansamblu - spațială și volumetrică - a zonelor din cadrul Pieței Presci Libere, ca locuri semnificative și cu valoare ambientală pentru Capitală.

Concursul este deschis tuturor categoriilor de specialiști și oameni de cultură. În mod obligatoriu, din fiecare colectiv trebuie să facă parte arhitecți și artiști plastici cu drept de semnătură în România. Membrii juriului nu pot participa la concurs.

Concursul se va desfășura în două etape: preselecția, în urma căreia, pentru etapa finală, vor fi selectate cinci proiecte. Colectivul declarat câștigător va avea dreptul de continuare a studiului iar celelalte patru vor primi câte un premiu. Proiectele premiate devin proprietatea organizatorilor iar hotărârea juriului va fi definitivă și inatacabilă.

În vederea preselecției, proiectele sunt așteptate până la data de 28 februarie 1999, la Direcția Arte Vizuale din Ministerul Culturii.

Relații suplimentare la telefon 224 40 55.

Reproduceri dintr-o expoziție de grup (Nicolae Badiu, Cristina Dițoiu, Florica Peia, Marian Dobre, Valeriu Paladi).

GREȘEALA

(urmare din numărul trecut)

Până la căderea întinericului cei patru au alergat și au mers prin pădure, întâlnind pe drum movile de nisip sau bălți cu un conținut vârtos. Obosind, s-au așezat sub niște tufe pentru a se odihni și a se uita împrejur. Cu această ocazie a reieșit că unul nu a reușit să ia din baie partea de sus a hainelor, altul partea de jos, al treilea și al patrulea aveau probleme cu pantofii. Din patru pistoale mai rămăsese unul, al NKVD-istului. Celălalte sau rămăseseră în baie sau se pierduseră pe drum. Încercarea de a face foc nu a reușit - chibriturile se udaseră, și fâsâiau, și făceau fum. Din cauza acestor chibrituri s-au și certat, acuzându-se unul pe celălalt că sunt incapabili să aprindă un chibrit, care să nu fâsâie, ci să ardă. Ccarta a fost oprită de „tovarășul al patrulea”, care a ordonat celorlalți să stea în cerc cu spatele la el - tocmai el „al patrulea” nu-și luase pufoaica fugind din baie. Celălți trei au înțeles cui îi va fi mai cald, însă s-au supus ordinului, sperând că și „autonumitul” conducător îi va încălzi.

Stăteau în tăcere. S-a încălzit puțin. S-a liniștit. Fiecare se gândea la ale lui. Care la copii și la soție, care la faptul că, slavă Domnului, au plecat la timp din infernul acesta, care la viața de până la război, care la moarte, care poate veni dacă nu astăzi atunci mâine. Tăcerea și șirul de gânduri triste au fost întrerupte de NKVD-ist: - Fără NKVD nimic nu va reuși în lupta de partizani. Întâi și întâi trebuie create în spatele frontului inamic detașamente speciale ale NKVD, care să împuște pe toți dezertorii de vârstă mobilizabilă, iar printre tineri să se facă mobilizarea pentru detașamentele de partizani. Satele în care apar trădători sau dezertori să fie arse fără milă. Mă întorc cu și în satul ăla.. (în rusă în text).

Toți tăceau: oare din cauză că erau de acord cu NKVD-istul sau din cauză că nu voiau să iasă în evidență în fața celui de „al patrulea”. Iar „al patrulea”, după o lungă pauză, a observat cu ironie:

- Strateg... Interesant de știut, de unde să luăm pe NKVD-iștii tăi, dacă în toată regiunea Polesic nu ne-a rămas decât un singur exemplar.

- Dincolo de front, de unde din altă parte?! Acolo sunt ca și câinii întărâtați - răspunse NKVD-istul.

- Dincolo de front, ca și cum ar fi îngânat sau ar fi arătat că a înțeles „al patrulea” și tăcu.

Fiecare își închipuia în felul său frontul

și zona de dincolo de front, dar negăsind nimic consolator în asta, toți căzuseră într-o moțială. Din această cauză nici nu au observat că în pădure s-a făcut lumină, ploaia cu zăpadă se liniștise, iar pe vârfurile copacilor alunecau razele soarelui de toamnă.

Clătănind din dinți de frig, cei trei priveau cu mirare cum cel de „al patrulea” făcea ceva cu ceasul de buzunar. Observând interesul față de persoana sa, a explicat tovarășilor:

- Îndreptăm spre soare orarul, între ac și cifră împărțim unghiul în două și găsim imediat sudul.

Le trebuia tocmai „sudul”. În direcția aceea era centrul Polesiei. Acolo nu erau nemți. Acolo încă se mai putea comanda după obiceiul vechi și nu fără ajutorul NKVD-istului. Într-acolo s-au și îndreptat după ce NKVD-istul și-a curățat și montat revolverul. Curățarea și montarea era un reproș evident pentru aceia care își pierduseră arma. Pentru NKVD-ist revolverul devenise un lucru sfânt. El și nimeni altul, îl purtase de când era simplu executant în plutoanele de execuție din închisoarea din Mazâr și până când a ajuns șeful secției raionale a NKVD, pe care îl pomeneau nu puțini secretari de comitet raional sau președinți de comitet executiv...

După cum se spune în poveste, au mers ei mult sau puțin și au ajuns la cătun. Au așteptat într-un desis până s-a întunecat, s-au dus spre o lumină în geam. În acest geam „al patrulea” a bătut - liniștit, fără grabă, nu prea zgomotos, pentru a nu o neliniști pe gazdă. Cei trei stăteau aproape de ușă. Pentru orice împrejurare, NKVD-istul scosese revolverul din buzunar.

- Cine este acolo?, s-a auzit dincolo de ușă o voce surdă de om trecut de tinerțe.

- Ai noștri, ai noștri. Deschide, nu te teme, spuse „al patrulea” ca și cum ar fi fost cunoscuți de mult.

N-a fost nevoie de armă. S-a auzit ivărul și ușa s-a deschis.

- „Ai noștri” deci „ai noștri”, spuse liniștit bătrânul încovoiat, accentuând pe „ai noștri” și dădu voie oaspeților neașteptați să intre în casă.

Înăuntru o lampă fără sticlă dădea o lumină întunecată. Lemnele ardeau în soba de cărămidă. Prin ușa deschisă soba dădea mai multă lumină decât lampa aceea. Plita și coșul erau luminate în roșu. În casă era cald, chiar foarte cald. Poate că celor veniți din frig așa li se părea. Dincolo de soba încinsă, dincolo de lampă privea cu curiozitate și teamă la oaspeții neașteptați o femeie, nu

încă bătrână, dar cu o vârstă destul de serioasă. Altcineva nu mai era în casă.

Pauza se prelungea. Gazdele, se pare, așteptau salutul tradițional, iar oaspeții se purtau ca și cum uitaseră de acest lucru. Primul și-a adus aminte „al patrulea”:

- Bună seara în casa aceasta.. (salut tradițional belorus n.t.).

- Pentru oamenii huni - bună - răspunse cu reținere bătrânul.

- De unde știți că noi suntem oameni huni?, întrebă „al patrulea” accentuând pronunțarea locală.

- Cei răi nu au ajuns încă la noi - i-o luă înainte bătrâna bătrânului, care nu se grăbea cu răspunsul la întrebare și acum se uita așa la soție, încât aceasta înțelege imediat greșeala și își coborî picioarele pe podea.

- Oamenii răi, dacă vin, nu vin noaptea, spuse ca printre altele bătrânul, pună lemne pe foc. Iar tu, babo, ocupă-te de treaba și mai bine taci. Și adăugă cu reproș - Nu vezi, oamenii au suferit din cauza vremii proaste...

- Mai bine pune o perdea la geam - nu tăcu bătrâna.

Bătrânul nu băgă în seamă spusele ei și se întoarse către oaspeți:

- Dezbrăcați-vă, descălțați-vă, uscați-vă. Noaptea nu este atât de lungă.

Cei patru înțeleseseră că se află printre alii lor, dar nu pentru mai mult timp decât până dimineață. Își scoaseră hainele și încălțămintea. Au întins hainele în jurul sobei. Casa se umplu de un miros dens de haine ude, obiele și transpirație masculină. Dar nu pentru mult timp. Pe plită sfârâia o tigaie, iar mirosul ei plăcut, cunoscut tuturor, a învins celelalte mirosuri, casa părand mai caldă decât era. Sentimentul de bine și căldură s-a accentuat și mai mult când pe masă a apărut o bucată mare de pâine, o farfurie cu varză și o oală de cartofi cu carne înăbușită pe care bătrâna o scosese din cuptor. Bătrânul se duse pentru o clipă în cameră, iar masa țărănească, care nu arătase săracă nici până atunci s-a împodobit cu o sticlă începută de samogon. Acest lucru a provocat însuflețirea bărbaților, iar „al patrulea” a remarcat emoționat:

- Ne primiți ca pe niște bune cunoștințe...

- De cunoștințe nu ducem lipsă. Iar dacă sunt oamenii oameni, atunci ne purtăm cu ei ca oamenii - răspunse reținut bătrânul.

Nici ospitalitatea, nici cina bună, nici chiar paharul n-au dezlegat limbile nici ale gazdelor, nici ale oaspeților. Prudența frâna apariția unei sincerități reciproce. Singurul lucru pe care și l-a permis „al patrulea”, privind fotografiile a doi tineri ostași roșii care ocupau locul central în ramă printre rude, a fost să-l întrebe pe bătrân:

- Fiii?

- Fiii.

- La armată?

- Dar unde ar putea să fie?

- Poate ar trebui să ascundeți fotografiile dădu un sfat „al patrulea”, prin aceasta vrând să arate simpatie față de bătrâni și bunele sale sentimente și poate așa ar fi început.

RĂMAS BUN

*Cristina Achermann locuiește la Zürich. Are studii de hispanistică și germanistică. Este specialistă în probleme estice. A publicat romanul **Tango criminal**, în 1993. Pregătește cartea **All ding sind gift**. Textul din această pagină e unul din multele risipite prin revistele helvete.*

cristina achermann

Oare pe care s-o pună?!

Pe cea bej din lână merinos, sau fusta de călărie, galbenă ca mierea? Ori pe cea scurtă cu gulerul din panglică? Când se va așeza dreaptă ca lumânarea, fusta îi va acoperi varicele de la gleznă.

Marie Mûnger, născută Landis, stătea în fața dulapului și nu putea să se decidă. Împingea încetisor umerasele, le separa, scrutând cu privirea pe cele alese cu multă grijă. Chiar dacă era pentru ultima oară, ținea morțiș să-i placă. Să pună, oare, pantalonii de culoare închisă cu jacheta tricotată? La întâlnirea de anul trecut Etzel, cumnatul ei, i-a spus că în ținuta asta avea un aer sportiv. Însă, după povestea cu eczema, pulpele ei aveau nevoie de aer. Costumul? Imposibil, îl îmbrăcase deja marța trecută.

O bătaie surdă a pendulei o făcu pe Marie Mûnger să se încovoie. Își îndreptă privirea spre ceasul din perete, care, după gustul ei, avea pendula prea greoaie și frontonul sculptat, părând pe întuneric o enormă foarfecă de rac, gata să o apuce. N-a înțeles niciodată de ce Robert și-a dorit să aibă acest ceas în dormitor.

Îi mai rămânea o jumătate de eternitate și totuși avea impresia că timpul o ia la fugă.

Nu-și mai aducea bine aminte când l-a văzut pentru prima oară. În orice caz Robert

era deja mort. Dar asta era demult, atât de demult, încât, adeseori, își făcea griji că n-o să-l mai recunoască când se vor întâlni pe lumea cealaltă. După moartea lui Robert, n-a vrut să mai vadă nimic și pe nimeni, nici măcar pe cei trei copii ai săi. Atunci a intrat el în viața ei. Nu brusc, ci, treptat, treptat. La vârsta ei, totul avea nevoie de timp, chiar și dragostea. În ultimii ani i-a trecut cu vederea mult mai multe decât lui Robert. S-a arătat indulgentă la predispoziția lui de a acumula kilograme pe burtă, sau la momentele când privirea îi devenea tot mai melancolică și ochii i se umpleau de lacrimi. Mezinul, care după școala comercială se profilase pe psihologie, îi spusese odată că alăta apă sub ochi însemna o relație nearmonioasă cu materia.

Uneori el se și plictisea. Ca și Robert. Asta însă era o altă poveste, la urma urmei au fost căsătorii. Cu toate astea, a ținut tot timpul cu el. I-a iertat chiar și prima căsnicie. În toți acești ani i-a luat apărarea atunci când a putut. În fața celor trei fii, a surorii, a cumnatului. Și asta, înainte ca soția lui să fi avut accidentul mortal. E o moarte stupidă să te prăbușești cu un avion sportiv. Și când te gândești că toată lumea spune că avioanele sunt sigure! Și acum povestea asta. Strânse cu putere cordonul halatului, luă de pe pat revista deschisă și se duse cu ea în sufragerie. Puse revista pe masa pe care se afla pipa lui Robert, lângă pistolul de damă, pe care îl primise cadou de la fiul ei cel mare, alături de mănușile din piele. Asta a învățat de la el, pentru că nu voia să ajungă în închisoare. Apoi a tras draperiile, lăcând întuneric, și a adunat cuverturile de pe cele două fotolii. A orientat spre ea televizorul, care se afla pe masa rotitoare, făcută la comandă, și a șters ecranul cu cârpa de praț. Punctuală, fix la ora opt, Marie Mûnger s-a așezat în fotoliul ei. Până la urmă s-a decis să pună rochia romantică, înflorată și cu volane. Rochia era atât de veselă, încât îi hrănea iluzia că poate îi va ușura despărțirea. Ținea în poală revista deschisă la pagina dublă unde râdea o pereche fericită, bombardată cu confeti și orez. Înainte să ia aparatul de telecomandă, i-a mai privit încă o dată cu mare atenție pe cei doi. După cinci minute a început melodia care o acompania mereu în ultimii ani, și pe care o avea pe disc. De data asta avea să treacă timp până el apărea pe ecran, iar când îl văzu aplecându-se spre cadavrul unei fete tinere, Marie Mûnger ridică pistolul și trase.

În românește
de Victoria Mata

discuția...

- O să vină vremea - le ascundem - răspunse bătrânul cam nemulțumit, dar până atunci să-i lăsăm să se uite la tatăl și mama lor.

Pe neobservate, bătrâna a șters cu colțul batistei o lacrimă nedorită. Ea dorea ca cei patru să se simtă ca printre ai lor. Dar ce glume nu face dracul atunci când Dumnezeu doarme. Fiecare a adormit acolo unde se așezase, numai trei de fapt, NKVD-istul a rămas să stea la masă, ca și cum ar fi vrut să doarmă, punând capul pe mâini. Dar când bătrânul a scârțâit ușa și a ieșit afară, a ridicat capul și a început să asculte cu atenție dacă nu se aude ivărul de la poarta dinspre uliță. Ivărul nu s-a auzit. Apoi bătrânul s-a întors. Cel de pază a lăsat repede capul pe mâini, dar așa încât cu un ochi să se poată uita la gazdă. Iar aceasta se întorsese cu o legătură de opinci și cu o obielele. Bătrâna s-a moșmondit mult pe cuptor, apoi a dat o legătură destul de groasă. Opincile și obielele l-au mirat într-un fel pe NKVD-ist. Bătrânul a scurtat fitilul de la lampă, s-a așezat mai aproape de ușa cuptorului, din care încă mai venea lumină și a început fără grabă să aleagă opincile perechi și să le aleagă, ca pe niște pantofi, pentru piciorul drept sau stâng. Descurecând opincile și verificând legăturile, la fiecare pereche a pus câte două obiele și le-a desfăcut, ca și cum ar fi fost pe tejea înainte de vânzare. Un timp NKVD-istul s-a uitat la îndeletnicirea bătrânului și a adormit, fără să observe. În zori, bătrânul i-a atins umărul. Acesta a sărit brusc, revolverul căzând cu zgomot pe podea. Bătrânul, ca și cum nu a observat, i-a spus încet:

Scoală-te, slujbașule, și trezește-ți pritenii. E timpul de plecare.

„De ce mi-o fi spus slujbaș?“, i-a trecut prin cap NKVD-istului. „Poate mă cunoaște? Poate m-a văzut în uniformă? E mai rău dacă m-a văzut în închisoarea din Mazâr...“ Se pare că prudentul slujbaș mai avea și alte întrebări-enigme, dacă nu l-ar fi întrerupt bătrânul:

- Vă încălțați toți în opinci. Am aici diferite mășuri, - și simțind mirarea celor care înnoptaseră în casa lui, le-a explicat că vor trebui să treacă prin apă până la genunchi, sau mai mult și nu o singură dată.

- Încotro mergem? - s-a interesat slujbașul prudent.

- Acolo unde vă este de trebuință, - fu răspunsul.

- În opinci prin apă întrebă din nou „al patrulea“ nu fără uimire, în același timp fiind parcă de acord să meargă „acolo unde trebuie“.

- Opincile nu sunt bocanci. În ele pe unde intră apa, pe acolo și iese. Iar obiala u usucă piciorul, totuși îl încălzește. Cei din Polesie se folosesc de veacuri de ele, și aceea trăiește și nu tușesc - trecu moșul el serios la glumă. Și după ce treceți de scurtele umede vă încălțați în încălțăminteascăstră, iar opincile și obielele le puneți pe mâni. Și așa până la sfârșitul războiului...

În românește
de Tiberius Puu

POSTMODERNISM ȘI OPTZECISM (II)

de ADRIAN DINU RACHIERU

Optzecismul a impus la noi o strategie de grup. Cu rezerva că ea poate fi victorioasă (cum s-a și întâmplat) în viața literară. Dar în literatură? „Atmosfera protectoare” întreținută de conștiința de generație, apartenența la acel sine lărgit, în fine, „colaborarea la aceeași operă”, cum sesizase T. Vianu discutând despre cristalizarea generației de creație se confirmă prin exemplul optzecist. Nu e vorba doar de o solidaritate între granițele unei epoci. Deși vârsta, mai degrabă, ar putea ajuta la definirea generațiilor sociale, identitatea de idealuri, de problematică și formație a adunat, inevitabil, sub același steag, congeneri; și, bineînțeles, nici „rolul împrejurărilor” (contextul socio-istoric), asupra căruia atenționa T. Vianu, hrănind teme și atitudini comune nu poate fi ignorat. Ceea ce surprinde, chiar și la o privire retrospectivă, e că optzeciștii au debutat „ca generație”, ca grup compact, zgomotos, cu o singură conștiință de sine chiar în absența argumentelor valorice. Grijiile cu destinul lor literar, ei grăbesc și apariția antologiilor, cum vom vedea. „Subversivitatea” gestului de a susține tinerii creatori de care se face acum caz, poate fi discutată (și acceptată) și nu puțini critici au încurajat optzecismul, promoția „cea mai marcată de comunism”, cum observa Alex. Ștefănescu într-un interviu (6. p. 4). Anii lor de formație coincid cu terorismul ideologic, estompând sub acest bruiaj bucuria scrisului; și dirijând interesul, se pare, spre condiția de scriitor fără a iubi, cu aceeași frenezie, literatura, cum iarăși s-a observat. De unde, poate, gospodărească preocupare de a nu lipsi din catargul literaturii române fără a lăsa povara acestei misiuni pe umerii celor care vor veni, la rândul-le, cu furii contestatate.

Cu orgoliul de a lăsa o poezie pentru mileniul trei, antologia lui Al. Mușina (Ed. Vlasie, Pitești, 1993) reține 30 de nume, izolând „secta optzeciștilor” și invocând „aderența la o conferință”, nota caustic a critic. Dar dacă dezvoltura, ironia, zburdălnicia ludică, umorul funambulesc, în fine, procedeele intertextualiste corespund cerințelor optzecismului comunitar, pot fi ele considerate trăsături exclusiv ale Postmodernismului? Și-atunci, nu cumva sunt încălțate „frontierele” generației? Pe de altă parte, opinia că optzeciștii ar reprezenta o „masă de sindicaliști” a făcut și ea carieră, blamând „uniforma” generației: ludicul, gratuitatea, jocurile textuale, literatura șablonardă, în ultimă instanță. Prozatorii s-au refugiat în genul scurt, sub emblema caragialiană refuzând rețetelor oficial dar evitând confruntarea. Istoria a pătruns rareori în acest univers epic și titluri memorabile din genul românesc nu se pot da (cu câteva excepții, firește). Ispita textualizantă, „indeletnicirea poematizării” face ravagii, aducând în prim plan actul și circumstanțele scrisului („scalpul fierbinte” al poemului, cum declară o autoare). Inserțiile textuale hrănesc o lume cu existență fictivă, livrescă, blazonul unei generații pe care Gh. Crăciun nu ezita s-o numească „incomodă” (vezi antologia *Competiția continuă. Generația '80 în texte*

teoretice; Ed. Vlasie, Pitești, 1994). Cert e că postmodernismul, dorindu-se generos și deschis, recuperator prin cumul și aglomerare se prezintă, inevitabil, ca „un Babel stilistic” (M. Cărtărescu). El poate fi și un romantism întors (Radu G. Teposu) ori expresia unei noi sensibilități (J. Bogdan Lefler), dar poate vesti apocalipsa prin impasul textualismului. Sumativ și pretins-tolerant a iscat violențe polemice și suportă același tratament din partea nouăzeciștilor, doritori - chiar proclamând coabitarea cu trecutul - a-și tăia un nou drum. Și grupul brașovean, defilând sub emblema antimodernității, și fostul cenaclu „Universitas” s-au lansat în vociferări, zgomotul înlocuind, deocamdată, marile cărți. Dacă șizeciștii și-au adus „contribuția la postmodernitate”, optzeciștii și-au formulat răspicat conștiința apartenenței. Și dacă generația poate fi înțeleasă, sociologic, ca „precipitat socio-cultural”, noul context, dominat de clișeele discursului totalitar pe fundalul „epuizării” propagandistice favorizează, fie și de nevoie, această solidarizare. Versantul post-structuralist (tel-quelismul și deconstructivismul) oferea însă o altă fundătură. Zelul disociativ, obsesia preciziei, hiperspecializarea împingeau modernitatea la ultimele consecințe. Încât îndemnul descentralizării (vezi Ihab Hassan, Lyotard, Baudrillard) se completează cu invitația la pluricentrism, toleranță, eclecticism, propunând - prin neohermetism - reitegrarea (J. Barthes, U. Eco, G. Vattimo, G. Durand). Această perspectivă slăbită, cum o numea inspirat Marin Mincu (7) ne instalează în post-textualism. Și cazul lui Vasile Baghiu, propunând o corecție nouăzeciștilor prin teroretizarea pozitivismului liric anunță astfel de febrile căutări, sperând în depășirea Postmodernismului printr-o „paradigmă paralelă” (vezi volumul *Febra*). Postmodernismul este acuzat pentru că refuză orice formă de utopic. Iar poezia „himeristă” ar avea „altoirea poeziei cu știința”. Firește că e prematur a ne pronunța, stabilind liste și oferind pronosticuri, hilare, de regulă. Gesturile de ruptură indică, mai degrabă, o discontinuitate de suprafață fără a putea strângula fluxul subteran al continuității. Iar continuitatea, știm prea bine, nu înseamnă neapărat imobilism. Mai ales că epoca pe care o traversăm a schimbat spectaculos datele problemei, aruncându-ne în „oceanul informațional”. Racordul la o nebuloasă și insidiosă mondializare are ca efect atrofierea sentimentului național. Noul internaționalism, nu mai puțin periculos, mutilând interesul național îl îndreptățește pe Cristian Tudor Popescu să vorbească despre „românul național” (8, p. 1), ca replică la cel care „nu-și mai simte țara”. Chiar analiștii vestici nu se sfiesc să recunoască acest „totalitarism soft”, nivelator, reprimând specificitatea. Să ne amintim că G. Călinescu, considerând-o „cadru congenital”, era convins că ea „nu se pierde”. Dar în noile condiții, supuși bombardamentului informațional și culturii mediatică, efectele devastatoare ale uniformizării stârnesc reacții lucid-îngrijorate. De prisos să mai consemnăm că postmodernismul „lucrează” în acest sens, având ca suport postmodernitatea iar ca blazon consumerismul (D. Lyon, 9). El întreține prejudecata, și ea de viață lungă, că succesoralul conferă superioritate culturală, fenomenul fiind detectabil sociologic (10, p. 148).

Relația paradoxală (pe exemplul românesc) dintre postmodernism și postmodernitate ne obligă să examinăm simplistul model binar care invocă o societate (concretă) și „cultura corespunzătoare” (10, p. 150). Primul termen al binomului atinge o anumită treaptă a dezvoltării fiind, indiscutabil, un produs obiectiv al

determinismului social, încarnând un viitor posibil, direcționat legic. Cultura acelei societăți, ca subsistem, „evolucază” într-un decor istoric dar beneficiază de o autonomie relativă. Evident, transformările socio-politice nu se fac prin mijloace culturale dar nimeni nu poate nega că acestea din urmă acționează convergent-pregătitor. Mai mult, în pofida tuturor decalajelor și defazărilor, o societate nouă își reorganizează ierarhia formelor culturale. Nici epocile culturale pretins-discontinue nu pot acorda ideea unor culturi monadice, ca realități singulare și izolate. Cu atât mai puțin în epoca noastră care este una a interdependențelor. Economicul intervine decisiv, chiar și pe latură negativă încât „lipsurile, necesitățile economice și sociale nesatisfăcute sunt și ele generatoare de cultură” (apud 10, p. 152). În prelungirea acestei afirmații vom observa că în plin totalitarism nu a înflorit doar cultura de propagandă transformând România într-o „Siberie a spiritului” (cum au spus și scris, nu puțini). Teoria celor două culturi a fost îmbrățișată și datorită virtuților terapeutice, ca compensând deficitul civic al intelectualității noastre, obstinată în estetic. Acest „vis estetic” al scriitorului îl îndreptățește pe Eugen Simion să afirme că la noi „cultura nu s-a predat în totalitate ideologiei oficiale” (11, p. 16). Fie că vorbim de perioada proletcultului (faza comunismului internaționalist), fie că avem în atenție perioada post-stalinistă, întreținând fervoarea naționalismului demagogic, rețetelor oficial și virusul agitatoric nu au infestat în întregime literatura, impunându-i univocitatea rezistă și alterându-i, astfel, valabilitatea estetică. Dacă teza „deșertului cultural” ar fi valabilă, atunci și literatura optzecistă se aneantizează; ea ori nu există, ori nu rezistă! Negreșit că revizuirea și reînnoirea valorilor constituie un proces igienic, firesc și necesar pentru un metabolism cultural normal. Constatăm însă că sub presiunea unei istorii represive, din care abia ne-am eliberat și sub deghizament cultural se lansează judecăți globale și radicale. „Supraviețuitorii” sistemului își maschează lipsa de curaj istoric regizând acum furibunde campanii justițiare. Noii procurori morali, „iacobini ai inteligenței răsăritene” întrețin cu o patimă maladivă acest „spirit al procesului” (cum l-a botezat Milan Kundera), deturnând și cheltuind energii. N-am vrea să se înțeleagă de aici că punem sub semnul întrebării necesitatea acestor dezbateri. Mai ales că ele angajează și încredințează clițele noastre. Or, speranța noastră - declara patetic și repetat N. Breban - stă în elite. După cotitura din 1989, carentată programatic, cum au dovedit-o anii scurși, se poate afirma că elita nu și-a făcut datoria! Dar înainte? Convertirea ideologică, înregimentarea politică sau detenția și, de aici pornind, rescrierea trecutului, confecționând un discurs propagandistic îmbibat cu platitudini agresive au avut ca efect imediat distrugerea elitelor atentând la ființa națională. Pe lângă evidentele elitelor „călătoare”, al decapitării vechii elite asistăm la o reconstituire a fenomenului elitar în planul realității totalitare, chiar dacă - doctrinar elita era respinsă. Dar că această regenerare s-a făcută sub semnul minus, ca antislecție în exclusivitate (Gh. Grigurecu). Cum etichetel globalizante sacrifică nuanțele, nu credem în valabilitatea unei astfel de aprecieri radicale. Și pe de altă parte, nici n-am putea nega joacă duplicitar, lașitatea, slugărnicia multor „elitiști” invocând drept scuză condiția de intelectual „proletar”, necesitatea de a-și asigura subzistența și de „a-și face” opera etc. Indiscutabil e societățile conduse de mediocrități - ne prevenea Carlyle - sunt sortite decăderii. Declinul românesc, anunțat de falimentul ideologic sistemului și agravat prin degingolarea postdecembristă continuă însă iar elitele noastre par a contempla dezastrul, istovind chestiunea dezbateri interminabile cu iz apocaliptic.

ÎN TRE INVENȚIE ȘI CONFESIUNE

de ADRIAN FORTUNATTA

Una dintre trăsăturile definitorii ale scriiturii lui Marcel Bealu - necesitată de către criticii francezi ai operei sale - este, după opinia mea, caracterul inițiativ. Aș putea fi întrebat: ce înțeleg prin inițiativ? Răspund: e vorba de tendința firească de a deveni ceea ce ar trebui să fim, prin asumarea unui mod existențial, constând în trecerea de la un mod particular de a fi la unul total; de o schimbare (id. est: încercare, căutare) calitativă ce se constituie într-o experiență fundamentală, menită a fecunda conștiința, ușurându-i devenirea de la biologic la psihologic, de la natural la spiritual, altfel spus: de la ființă la existență, ceea ce echivalează cu o a doua naștere. În termeni moderni - afirmă Mircea Eliade, în *Initiations, rites, sociétés secrètes - naissance mystiques* (Gallimard, 1976) - inițierea pune capăt omului natural și-l introduce pe novice în cultură. Prin inițiere - arată tot Mircea Eliade - „omul capătă statut omenesc, asumându-și un mod de a fi, de a deveni, săvârșind o cotitură, o ruptură - ce se constituie drept început al unei experiențe vitale sui-generis”, care - ca să-l mai cităm încă o dată pe același Mircea Eliade - „excită spiritul, îl precipită în situații și atitudini, îl fecundează cu germenii, îl ținează cu tente exotice” (cf. *Itinerariu spiritual*, I, Ed. Roza Vânturilor, Buc., 1990, p. 36). Actus animae, o asemenea experiență ne duce, prin trăire, la înțelegerea esenței (dar și a existenței), dilatăndu-ne facultățile psihice (voința, inteligența, sensibilitatea), ușurându-ne transcenderea aparențelor, dându-ne o nouă viziune asupra vieții, înecându-ne în nostalgia insolită unui dincolo (sau delă), unde nu mai acționează determinismul științific și social și nici valorile constituite. Astfel, devine posibilă cunoașterea unor lucruri nemaipomenite - „grandes cosas etend”, cum se exprimă în *Poemul nopții* Juan de la Cruz, unul dintre marii inițiați occidentali transformându-se în expresie, pentru ca tot ce s-a acumulat în mod lent să nu se piardă, să nu se uite - în ciuda faptului că orice experiență existențială este unică și ireversibilă. Sau tocmai de aceea! Ca experiență expresivă ea șochează prin ceea ce ne place să numim altfelitate inițiativă, urmare a unui act esențial de libertate, interesând pe cei dornici a se elibera de tirania materiei, printr-o temerară încercare de a ieși din labirint: *Je sais que la seule aventure réelle/est la projection hors de nous/De ce que chose qui durera plus longtemps que nous* - afirmă Marcel Bealu, într-una din poeziile sale (*La plus haute vague*). Prin această unică aventură reală ne dobândim condiția de spirit, facultate suverană a celui ce aspiră la binele suprem. Și asta, fiindcă nu ne-au fost și nu ne sunt de ajuns doar satisfacțiile senzoriale (primordiale - pentru Andre Gide), fondul lucrurilor în contextul unei inițieri mai profunde constituindu-l esența, prin care acestea sunt ceea ce sunt, respectiv - obiecte spirituale.

Lumea vizibilă (a aparențelor) „n'accepte à aucun prix de perdre l'illusion flagrante de sa permanence” - constată Bealu, în romanul *L'araignée d'eau* (p. 35). Și, tot aici, sunt demarcate două situații existențiale posibile: una - „vidée de mystère, hérisée de defenses, de méfiance... qui n'arrive rien”; alta - „caractérisé par la nouveauté, l'ubiquité de son guet invisible, d'un trouble que je n'essais définir” (p. 18). Între aceste două situații, Bealu optează pentru a doua, propunând evadarea „de sa miserable condition”; propensiunea esențială a scriitorului său este astfel spre revelarea unor taine, percepute dintr-o perspectivă estetică bazată pe deplasarea accentului de pe afabulic pe sens și semnificație, prin mijlocirea fantasticului parabolic de sugerare a nuanțelor inefabile, întruchipate într-un „altceva”...

În acest scop, Marcel Bealu își dorește ochiul sălbatic al omului-pasăre, planând în înaltele cripte ale copilăriei lumii: „Donne-moi l'oeil hagard de l'homme-oiseau, planant dans les hautes cryptes de l'enfence du monde” - clamează Bealu într-o invocație „à la Toinisme Ténébre” - total diferită de viziunea antecesorilor moderni - respectiv de metoda rimbaldiană a dereglării tuturor simțurilor la cea freudiană a eliberării suprarealiste, dar și la cea a romantismului epigonic german, cu care - miș sau alții dintre comentatorii săi - i-au descoperit

afinități; viziunea lui Bealu se învedește cu cea a experiențialismului inițiativ european și, cu precădere, al unor Mircea Eliade și Emil Cioran și - ceva mai departe în timp - cu cel revelator-mistic al unor Juan de la Cruz, Meister Eckhardt sau Jacob Böhm, a căror concepție nu i-a rămas străină. De altfel, din Meister Eckhardt își alege un citat (motto), pentru una dintre cele mai semnificative proze ale sale: *L'araignée d'eau* Socotim revelator acest motto, fapt pentru care îl reproducem: „C'est parce que nous devons maintenant nous détourner de l'un pour aller à l'autre que l'un ne peut être un obstacle pour l'autre”. Nu despre altceva vorbește Bealu, într-una dintre cele mai reprezentative cărți - *L'expérience de la nuit* - atunci când - prin intermediul unuia dintre personaje (Fohat) - avansează un nou punct de vedere etic și estetic, bazat pe „deplasarea privirii, schimbarea unghiului de vedere”: „Il faut - i se confesează pe ton inițiativ Fohat neofitului Marcel Adrien - déplacer le regard, changer l'angle de vision pour que la vérité essentielle apparaisse dans un nouveau relief”. În această „îndeeise existență” - Marcel Bealu crede că doar la această perspectivă putem avea acces noi, oamenii, în contextul unui periplu existențial, fără caracter esoteric, de situație în esența realității, prin descifrarea (cum sugerează Baudelaire) unor destine singulare, dar și a unui sens cosmic. Este ceea ce încearcă să arate în *L'expérience de la nuit*, roman compozițional structurat în patru capitole, ilustrând patru etape ale inițierii, fiecare dintre acestea subsumate unuia dintre cele patru elemente primordiale: pământ, apă, foc, aer (eter).

Suferind de „un rău destul de generalizat” - îndeosebi printr-o cei tineri -, neofitul Marcel Adrien se prezintă într-o bună zi „par hasard” la cabinetul oculistului Alexandre Fohat, pentru ameliorarea maladiei sale vizuale (un gen de miopie). Atoatecunoscutor, (în postura de îndrumător sau de guru), Fohat - al cărui nume ar simboliza după criticul Robert Kemp „lanțul dintre carne și spirit” și care „n'est pas un oculist comme les autres” își începe inițierea, recomandându-i pacientului „răbdare și fermitate”, respectiv docilitate, încredințându-i și niște lunete, utilizabile în caz de tulburări pronunțate ale vederii sau ale ritmului muncă-somn. Neofitul Marcel Adrien închiriază o cameră și se angajează la o întreprindere unde - în urma tratamentului prescris - descoperă lucruri surprinzător-uluiitoare, pe care - mai înainte - nu le-ar fi putut vedea... Astfel, observă că cei din jur sufereau, la rândul lor, nu de miopie, ci - mult mai grav - de orbire (la modul simbolic - se înțelege!). Peste tot „o incurabilă mizerie”, o lume a turpitudinilor - „o zonă sordidă, început al tuturor putreziciunilor”... într-un „quadrilatere d'honete apparence” în care fiecare trăiește pentru sine. Față de aceste turpitudini, propria-i vindecare îi apare lipsită de importanță. Societatea pe care-o descoperă se aseamănă celei zugrăvite de H. Taine - „un coupe-gorge et un mauvais lieu”, cum afirmă acesta. Încearcă o apropiere de semenii, realizând că pentru „a înțelege, privirea noastră trebuie să devină o privire de iubire”. Are niște revelații tulburătoare, teribile: „Un compromis incessant, un incessant mensonge, aucune pureté”. Trăiește acestea-l conduce spre o trezire a eului, constatând că până atunci trăise în ignoranță... Această primă etapă a naratorului corespunde cu cea denumită de către Mircea Eliade *descensus ad inferos* și are drept simbol labirintul - probă inițiativă obligatorie: „Il faut s'égarer sept fois dans le labyrinthe de la terre pour connaître l'écho qui en habite les voûtes, gardien des métaux et des pierres” - suntem chiar de la început avertizați.

Cel de-al doilea capitol, ilustrează o a doua etapă - sub semnul apei, al fluidității, în care se continuă inițierea în ceea ce constituie esența condiției umane. La o nouă întâlnire cu Fohat - tot „par hasard” - acesta îi dezvăluie niște adevăruri crude, înspăimântătoare: „Răul de care suferi - îi spune - nu ți-l pot vindeca!” Îi solicită totuși încrederea: „Nul aveugle - spune Fohat - ne voit mieux qui crie bien voir. Guéris? Ils ne l'étaient pas plus vous ne l'êtes. Ce que j'apportais à chacun c'était une chance différente, puisque chacun était pour moi l'objet d'une expérience différente”. În final, Fohat îi schimbă ochii, făcându-l să-și piardă privirea, înlocuindu-i-o cu viziunea.

Următoarea etapă, având drept simbol focul, îl plasează pe Marcel Adrien - datorită noilor ochi - în centrul unei lumi minunate... Dr. Fohat îi dăduse o percepție a lucrurilor pe care alții n-o aveau: „Tout ce que je voyais, sans cependant perdre son caractère essentiel, était transfiguré, comme sous un éclairage imprévu, par le nimbe, par l'éclat, par une perspective neuve”. Întâlnește pe Flaubert și Eudes, cu care se însoțește pentru un timp, încercând să le imprime propria-i viziune, dar constatând că are o putere malefică, putere ce aneantizează tot ce strânge în mâini. Caută o eschivă în plimbări nocturne, în compania câinelui Gouverneur. Observă însă că „tenebrele exterioare (ii) împropătau sufletul”. Experiența cu Loulou îi întărește convingerea în aparență. În această nouă ipostază aspiră la un alt stadiu existențial, prin modificarea condiției ontologice primare...

În cea de-a patra etapă - sub zodia aerului -, Marcel Adrien întâlnește, în casa lui Fohat - care, între timp murise -, pe Lucile, nepoata acestuia - ai cărei ochi - ca și ai lui - îi fuseseră înlocuiți. Ea-i măturisește că înainte de asta nu știuse să privească lucrurile: „Une espèce de transmutation perpétuelle envelopait sa vie de mystère” - îi confiază Lucile lui Marcel despre Fohat. Asistăm din acest moment la o acumulare de minunății, asemenea unei suite de vise „șăsnite unele din altele, îmbucate unele în altele”, această „extraordinară aventură” constituindu-se într-o meditație asupra condiției umane. Naratorul apreciază aceste minunății drept niște divagații ale visului/reveriei, realizând o exegeză romanescă simbolică, într-o lumină nouă, aeriană, în sârmanul său vocabular: „Je n'ai pas d'autres mots que ceux de mon pauvre vocabulaire, pour essayer de décrire ces merveilles”. Altfelitarea scriiturii constă în „spunere” (= dire): „Et si tout n'est pas dit/Rien n'est dit” - sună ca un ecou al unei memorabile epistole pauliene două versuri dintr-o poezie a sa. Fapt pentru care din această insolită experiență a nopții, naratorul încearcă „de rassembler les éléments à chaque détail nouveau, aussi furtif et imprécis qu'il fût”, fiindcă „de tout il faudra tenir compte”. Revelațiile se constituie într-o măturire zguduitoare, potrivit căreia toți suntem datori s-avem propria noastră experiență, în ciuda faptului că ea nu poate fi de nici un folos altora. Libertatea ne-o putem asigura doar prin speranță - „l'esprit d'une vie meilleur” știut fiind că „un simple doute eût suffi à l'ancantir”...

Deoptrivă invenție și confesiune, opera lui Marcel Bealu - alcătuită din poezii, povestiri, romane, eseuri etc. - se constituie într-o experiență existențială expresivă, într-o inițiativă imago mundi al cărei sens e de a ne apăra „du monde environant”, creându-ne iluzia pătrunderii tainelor lumii...

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE VĂZUTĂ DE ION CUCU

1). O hispanistă remarcabilă: Angela Martin.

2). Redactor al unui ziar în curs de apariție, Marius Dobrescu e tot cu gândul la traduceri din opera celebrului scriitor albanez Ismail Kadare.

3). O îmbrățișare a doi prieteni, scriitori importanți ai literaturii române: Constantin Chiriță și Gheorghe Tomozei.

4). Cațavencologul de azi, prozatorul dintotdeauna, Ștefan Agopian, stă smerit (!) în Sala Oglinzilor. Asistă la *umiditățile* sale Rômulus Cojocaru, Ilieș Câmpeanu și Traian Iancu.

5). Grupul celor care s-au risipit în vreme și sub vremuri: Gheorghe Pituș, Grigore Hagiu, Matei Gavril, Valentin F. Mibăescu și Iulian Neacșu.

